

Naturstyrelsens generelle høringsnotat vedrørende Natura 2000-planer

Forslag til Natura 2000-planer har været i offentlig høring fra den 4. oktober 2010 og til den 6. april 2011. Der er i alt registreret 1633 svar vedrørende Natura 2000-planerne.

Alle høringsvarene er gennemgået og det enkelte hørings svar er fordelt på emner af generel karakter henholdsvis emner, der vedrører konkrete planer. De temaer, der går på tværs af alle planer eller vedrører generelle spørgsmål behandles i dette notat, mens øvrige, konkrete spørgsmål til den enkelte Natura2000-plan behandles i 246 høringsnotater, et for hver plan. Konkrete ændringer af den enkelte plan kan derfor ikke læses ud af dette notat, men vil fremgå af de 246 høringsnotater.

Mange af høringsvarene berører emner, som ligger udenfor rammerne af høringen over Natura 2000-planerne, f.eks. gældende lovgivning, anbefalinger om yderligere internationale og nationale reguleringer eller det netop igangsatte nationale overvågningsprogram, sådanne hørings svar er gengivet, men ikke kommenteret.

Det generelle høringsnotat behandler tematisk de indkomne hørings svar. Hvert tema er opdelt i underemner. Høringsvarene er gengivet i hovedtræk og flere svar er ofte samlet i en fælles beskrivelse, fordi de vedrører samme emne og indeholder samme budskaber og synspunkter på planerne. Miljøministeriets kommentarer til de enkelte emner er anført i kursiv.

Af hensyn til det generelle overblik og læsevenlighed nævnes alene kommuner og organisationer med navn. Øvrige hørings svar herunder lodsejere og virksomheder samles og omtales alle som lodsejere. Interessenter, der ikke er lodsejere men som har kommenteret på planerne, omtales som 'borgere'. Alle hørings svar kan findes på <http://websag.mim.dk/HoeringVandOgNatur2010/WebSider/visalle.aspx>

I Naturstyrelsens kommentering af høringsvarene henvises med links til eksisterende lovgivning og øvrigt materiale, som f.eks. vejledninger eller notater, hvor dette er relevant. Formålet hermed er, at synliggøre sammenhængen mellem de endelige planer, og det formelle grundlag planerne er baseret på.

Flere af temaerne i det generelle høringsnotat har snitflader og overlap mellem hinanden og flere steder krydshenvises der derfor internt i dokumentet.

Indholdsfortegnelse

Lovgrundlag	4
1. Juridiske spørgsmål, der knytter sig til direktiv- og lovforklning, lovhjemler mv.	4
3. Spørgsmål til opfølgningen af planerne	9
Kvælstof	11
1. Reduktion af kvælstofpåvirkningen	11
2. Virkemidler – kvælstof	13
3. Prognosen for naturtyperne	14
Økonomi	16
1. Kommunernes økonomi	16
2. Samfundsøkonomiske konsekvenser	17
Rollefordeling	18
1. Ansvarsfordeling mellem stat, kommune og tredje part	18
2. Konkretisering af indsatsprogram	19
3. Kommunalt samarbejde	19
Synergi med vandplaner	21
1. Samspillet mellem vand- og Natura 2000-planerne og tilstrækkeligheden af vandplanerne	21
Virkemidler, herunder tilskudsordninger	23
1. Sammenhæng mellem planer og virkemidler	23
2. Forslag til supplerende virkemidler og kommentarer til kendte virkemidler	24
3. Gennemførelse af planerne ved frivillige aftaler	24
Udpegningsgrundlag og afgrænsning	26
1. Generelle spørgsmål til de udpegede områder	26
2. Kommentarer til områdernes afgrænsning	27
3. Ønsker til nyt eller reduceret udpegningsgrundlag for arter og naturtyper	28
4. Relationen til fuglebeskyttelsesdirektivet	29
Prioritering af mål	30
1. Modsatrettede interesser i naturplanerne	30
Trusler herunder forstyrrelser	31
1. Præcisering af trusler og definition af forstyrrelse	31
2. Kommentarer til trussel- og forstyrrelsesvurderinger	32
3. Forslag til yderligere trusler, der bør beskrives i planerne	34
Andre naturbeskyttelsesinteresser	36
1. Indsatsen for øvrige Natura 2000-arter samt andre naturinteresser	36
2. Spørgsmål vedr. Natura 2000-planernes konsekvenser for den øvrige natur	37
Klima	38
1. Klimahensyn i Natura 2000-planerne	38
Datagrundlag	39
1. Datagrundlaget for arter, herunder fuglene	39
2. Datagrundlaget for naturtyper	40
3. Datagrundlag generelt	40
4. Datatilgængelighed og ansvar for tilvejebringelse af data	41
Tilstandsvurdering og bevaringsstatus	43
1. Kommentarer til tilstandsvurderingerne og deres grundlag	43
2. Kommentarer til bevaringsstatus	44
3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer	45
Målsætning	46
1. Målsætninger for arter og naturtyper med ukendt bevaringsstatus	46
2. Målsætningernes konkretiseringsniveau og specificering af formuleringer	47

3. Andre temaer	49
Indsatsprogram.....	50
1. Generelle kommentarer til indsatsprogrammerne.....	50
2. Kommentarer til konkrete tiltag eller dele af indsatsprogrammerne.....	51
3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer.....	56
Overvågning	58
1. Overvågningsprogrammets detaljeringsgrad, omfang og metode	58
2. Overvågningsprogrammet for de marine områder	59
3. Overvågning af fugle	60
Proces.....	61
1. Høringsprocessen indtil nu.....	61
2. Høringsprocessen fremadrettet.....	62
3. Opfølgning på Natura 2000-planerne.....	62

Lovgrundlag

Naturstyrelsen har modtaget flere høringssvar, som rejser spørgsmål af juridisk karakter. Det drejer sig om høringssvar fra kommuner, landbrugsorganisationer, natur- og friluftorganisationer, enkeltpersoner. En del høringssvar vedrører emner, som ligger uden for rammerne af høringen over Natura 2000-planerne, herunder ønsker til de kommende handleplaner og ønsker om lovændringer. Disse høringssvar behandles derfor ikke i dette notat.

Høringssvar med juridisk indhold og som ligger inden for rammerne af høringen har især berørt følgende punkter:

- 1. Juridiske spørgsmål, der knytter sig til direktiv- og lovfortolkning, lovhjemler mv.**
- 2. Spørgsmål til opfølgningen af planerne**

1. Juridiske spørgsmål, der knytter sig til direktiv- og lovfortolkning, lovhjemler mv.

- a. Implementeringsmodellen for Natura 2000-indsatsen
- b. Rækkevidden af kap. 2a (ikke beskyttede naturtyper, uden for Natura 2000-områderne, forøgelse af naturtypens areal)
- c. Rækkevidden af gældende generel regulering
- d. Planernes forhold til habitatdirektivets art. 6.2
- e. Planerne lever ikke op til forpligtelser til at beskytte andet end udpegningsgrundlaget
- f. Forvaltningsretslige regler – inddragelse – bevisbyrden ved fejl
- g. Forholdet til grundloven
- h. Retssikkerhed
- i. Ufuldstændigt grundlag for høring
- j. Forholdet til gældende fredninger
- k. Sommerhusområder i Natura 2000-områder

Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Landbrug & Fødevarer og Vestjysk Landbrug peger på, at regeringen har fraveget implementeringsmodellen for Natura 2000-indsatsen, sådan som den er forudsat i naturbeskyttelseslovens kapitel 2a om internationale naturbeskyttelsesområder, og som hviler på dialog mellem kommune og lodsejere.

Bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens kap. 2 a (§§ 19 c-e) retter sig mod den aktive naturforvaltningsindsats på konkrete arealer, som vurderes at være nødvendig for at realisere Natura 2000-planerne. Kommunerne skal i den forbindelse som udgangspunkt søge at indgå aftaler med lodsejerne. Hvis det ikke er muligt, og vurderes en bestemt indsats nødvendig for at kunne realisere Natura 2000-planen, træffer kommunen en afgørelse, som kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet. Evt. dokumenteret økonomisk tab som følge af afgørelsen skal erstattes, jf. naturbeskyttelseslovens § 19 g. [De statslige Natura 2000-planer ændrer ikke ved dette.]

De statslige Natura 2000-planer fastlægger det overordnede indsatsniveau, som skal gennemføres i 1. planperiode frem til og med 2015, og stiller de nødvendige virkemid-

ler til rådighed i form af målrettede tilskudsordninger mv. Planerne binder alene myndigheder.

Kommunalbestyrelserne har en central rolle i gennemførelsen af planerne, idet den konkrete indsats udmøntes gennem kommunale handleplaner og efterfølgende aftaler med lodsejere mv.. Dette er i overensstemmelse med indholdet i [miljømålsloven](#) og [naturbeskyttelsesloven](#).

De fremkomne bemærkninger giver ikke anledning til at ændre planforslagene.

Guldborgsund, Holbæk, Jammerbugt, Læsø og Randers Kommuner og Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere, ønsker præciseret, hvilke hjemler, der er til at beskytte habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af en gældende generel beskyttelse, f.eks. naturbeskyttelseslovens § 3. Det samme gælder hjemler til at forøge habitatnaturtypens areal, eller til at pålægge en indsats uden for Natura 2000-områderne.

Giver sektorlovgivningen ikke hjemmel til at beskytte habitatnaturtyper, som ikke er omfattet af en generel beskyttelse, findes hjemlen i naturbeskyttelseslovens § 19 d. Kommunalbestyrelsen skal i medfør heraf pålægge ejeren af en ejendom i eller uden for internationale naturbeskyttelsesområder den drift eller de andre foranstaltninger, der er nødvendige for at realisere Natura 2000-planen. Det kan dog alene ske, hvis der ikke på rimelige vilkår kan indgås en aftale efter § 19 c, eller en allerede indgået aftale ikke overholdes. Kommunalbestyrelserne skal med andre ord altid først søge at indgå frivillige aftaler med lodsejerne, jf. naturbeskyttelseslovens § 19 c, jf. § 19 d.

Med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 19 d kan habitatnaturtypernes areal forøges, og der kan pålægges en indsats uden for Natura 2000-områderne, forudsat at der ikke i den øvrige miljølovgivning allerede findes hjemler hertil, f.eks. vandløbslovens bestemmelser om vandløbsrestaurering og -regulering. Også i anvendelsen af naturbeskyttelseslovens § 19 d skal kommunalbestyrelserne altid først søge at indgå aftaler med lodsejerne, jf. naturbeskyttelseslovens § 19 c. Den indsats, som Natura 2000-planerne udstikker retningslinjer for, vil dog helt overvejende ligge i Natura 2000-områderne.

Greenpeace finder ikke, at planerne lever op til [habitatdirektivets](#) artikel 6, stk. 1, da de alene gennemfører foranstaltninger, som Danmark allerede er forpligtet til efter artikel 6, stk. 2.

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 1, pålægger medlemsstaterne at iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger i habitatområderne, f.eks. i form af forvaltningsplaner, som er specifikke for områderne. Artikel 6, stk. 2, forpligter medlemsstaterne til at træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelser af naturtyperne og levestederne for arterne i Natura 2000-områderne samt forstyrrelse af de arter, for hvilke områderne er udpeget, hvis disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for direktivets målsætninger. De to bestemmelser bidrager begge til at opnå det fælles mål om at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Foranstaltninger, der gennemføres på grundlag af planerne, og generelle initiativer, eksempelvis stramninger i miljøreguleringen, vil ofte bidrage til at gennemføre såvel art. 6, stk. 1 som artikel 6, stk. 2. Det er i overensstemmelse med direktivet og netop hensigten at koordinere og integrere

foranstaltninger efter artikel 6, stk. 2, med de nødvendige foranstaltninger efter artikel 6, stk. 1, jf. i øvrigt også Kommissionens vejledning om artikel 6.

Natura 2000-planerne danner således rammen om forvaltningen af områderne på grundlag af konkrete målsætninger om gunstig bevaringsstatus, herunder såvel iværksættelse af nødvendige bevaringsforanstaltninger (artikel 6, stk. 1) som tiltag til at undgå forringelser og betydelige forstyrrelser (artikel 6, stk. 2). Naturstyrelsen er således ikke enig i, at Natura 2000-planerne ikke lever op til Habitatdirektivet.

Dansk Ornitologisk Forening finder ikke, at planerne lever op til andre forpligtelser end at beskytte udpegningsgrundlaget.

Efter bemærkningerne til miljømålsloven skal Natura 2000-planerne alene forholde sig til udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder, hvilket svarer til forpligtelserne efter habitatdirektivets artikel 6 og fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, som danner grundlaget for miljømålslovens regler. Indenfor såvel som udenfor områderne skal myndighederne derover naturligvis fortsat administrere i overensstemmelse med de gældende regler, der beskytter den øvrige danske natur. Endvidere er det Naturstyrelsens opfattelse, at indsatsen i Natura 2000-områderne af hensyn til udpegningsgrundlaget også vil have en positiv betydning for væsentlige dele af den øvrige natur.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til ændring af planforslagene.

Flere lodsejere finder, at den procedure, som er fulgt i forbindelse med tilvejebringelse af planerne, strider mod forvaltningsretslige regler, da de berørte lodsejere ikke har været inddraget.

Den fulgte procedure med flere, større offentlige høringer er i overensstemmelse med miljømålslovens krav. Forvaltningsretlige krav om inddragelse af de berørte lodsejere knytter sig til afgørelser i konkrete sager. Natura 2000-planernes retlige status har imidlertid ikke karakter af en konkret afgørelse, men anviser en række tiltag, der skal gennemføres for at opnå de fastsatte miljømål. Natura 2000-planerne har karakter af generel regulering – og retter sig i øvrigt mod myndigheder, ikke direkte mod den enkelte lodsejer. Derfor knytter spørgsmålet om gyldighed sig til spørgsmålet om overensstemmelse med såkaldt højere retskilde. Forvaltningsprincipper om høring af berørte parter mv. er således ikke aktuelle i forhold til spørgsmålet om Natura 2000-planernes gyldighed.

Det kan tilføjes, at Naturstyrelsen uanset ovenstående har valgt direkte at informere ca. 300 lodsejere, der vurderes at kunne blive særligt berørt af Natura 2000-planerne, eller som berøres, fordi indsatsen i en given Natura 2000-plan inddrager arealer uden for Natura 2000-områderne. For de særligt berørte lodsejere, som har afgivet høringssvar, er der endvidere afholdt lokale/regionale møder med Naturstyrelsen.

AgriNord, Landbrug & Fødevarer, Patriotisk Selskab samt flere lodsejere fremhæver, at høringen over Natura 2000-planerne ikke er sket på et fuldstændigt grundlag, idet der er tale om ufærdige planer. Det fremhæves bl.a., at det er umuligt ud fra høringsmaterialet at finde ud af, hvilke områder der berøres, og hvad man i det hele taget har tænkt sig. Kommunernes Landsforening finder, at kommunerne ikke har haft et oplyst grundlag til at tage stilling på.

De forslag til Natura 2000-planer, som har været i høring, er ministeriets forslag til de endelige planer. Miljøministeriet vurderer, at de foreslåede målsætninger og indsatser hviler på et grundlag, der er i overensstemmelse med miljømålslovens regler, herunder en omfattende viden og dataindsamling. Med hensyn til Natura 2000-planernes detaljeringsgrad henvises til bemærkningerne vedrørende det kommunale råderum, afsnit.....

Forslag til Natura 2000-planer blev i januar 2010 sendt i 8 ugers forhøring hos kommunerne, regionerne og statslige myndigheder og blev i oktober 2010 sendt i 6 måneders bred offentlig høring.

Miljøministeriet er af den opfattelse, at høringen, der er led i den almindelige demokratiske proces, er gennemført i overensstemmelse med de regler, der er fastsat i Århuskonventionen, miljømålsloven og regler udstedt i medfør af skovloven, og at der er en sådan identitet mellem planforslagene og de endelige planer, at der ikke skal foretages en ny høring.

AgriNord, Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere samt flere lodsejere betragter Natura 2000-planens virkemidler som ekspropriative og henviser til Grundlovens § 73. Landbrug & Fødevarer påpeger, at vand- og naturplanerne kan få karakter af ekspropriative, erstatningsudløsende indgreb, men at dette formentlig først bliver aktuelt, når myndigheden skal til at administrere på grundlag af planerne.

Afgørelsen af, om der er tale om ekspropriation eller erstatningsfri regulering, beror efter retspraksis på et samlet skøn over indgrebets beskaffenhed. Som momenter, der tillægges betydning ved udøvelsen af dette skøn, peges der i almindelighed navnlig på indgrebets formål, i hvilken grad indgrebet er generelt eller konkret (herunder om det rammer mange eller få rettighedshavere), indgrebets intensitet, om indgrebet angår en fremtidig eller aktuel råden, og om der er tale om en tilintetgørelse af retten eller en overførelse til andre fysiske eller juridiske personer.

Miljøministeriet kan i den forbindelse nævne, at udgangspunktet for en ekspropriationsretlig vurdering er de enkelte virkemidler set for sig og ikke den generelle virkning af den regulering, der ud fra hensyn til natur og miljø gennemføres gennem tiden.

Natura 2000-planerne fastsætter målsætningerne for det enkelte Natura 2000-område og giver retningslinjer for den indsats, som skal gennemføres i 1. planperiode. Natura 2000-planer udgør således den overordnede ramme for den kommende indsats og har dermed ikke direkte retsvirkning for den enkelte lodsejer. Planerne binder alene myndigheder.

I enkelte planer vil de naturgivne forhold kunne indebære, at den opfølgende konkrete, aktive indsats primært vil berøre bestemte arealer. Er denne indsats nødvendig for at kunne realisere Natura 2000-planen, og kan der ikke indgås en rimelig aftale med ejeren herom, skal kommunalbestyrelsen pålægge ejeren af ejendommen den drift mv., som er nødvendig for at realisere planen. For dokumenterede tab, som en sådan afgørelse påfører ejeren, ydes erstatning. Det følger af naturbeskyttelseslovens § 19

g. Der gælder efter skovloven tilsvarende regler for fredskovspligtige, skovbevoksede arealer. Her er det dog Miljøministeriet, som er myndighed.

Det fremgår af bemærkningerne til ændringen af naturbeskyttelsesloven i 2004, hvor § 19 g blev indføjet, at de krav, som stilles fra kommunalbestyrelsens side, ikke altid vil have karakter af ekspropriation i Grundlovens forstand, men ud fra en billighedsbetragtning vil indgreb, der forårsager tab, altid udløse erstatning.

Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Landbrug & Fødevarer, samt flere lodsejere tager afstand fra, at der som led i opfyldelse af Natura 2000-planerne kan stilles vilkår i godkendelser, tilladelser eller dispensationer, som er erstatningsfri. Der henvises til, at lodsejerne efter reglerne i naturbeskyttelseslovens § 19 g har krav på erstatning, jf. ovenfor.

Henvisninger i planerne til, at planerne skal gennemføres via "gældende lovgivning", refererer til, at planerne er bindende for kommunalbestyrelsernes administration af gældende lovgivning, herunder ved behandlingen af ansøgninger om godkendelser, tilladelser og dispensationer efter de forskellige sektorlove. Der er som hovedregel tale om generel, erstatningsfri regulering, som kan begrænse mulighederne for at opnå tilladelser, godkendelser el.lign. Disse begrænsninger gælder allerede i dag, jf. bl.a. reglerne i habitatbekendtgørelsen (bkg. 408/2007).

Erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 19 g forudsætter efter sin ordlyd, at der er truffet afgørelse efter lovens § 19 b eller §§ 19 d-19 f og ikke efter andre bestemmelser i naturbeskyttelsesloven eller andre love.

Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere finder, at Natura 2000-planen giver kommunalbestyrelserne vide skønsmæssige beføjelser, og at dette er bekymrende for lodsejernes retssikkerhed.

Efter miljømålsloven skal Natura 2000-planen indeholde mål for naturtilstanden i Natura 2000-områderne og et indsatsprogram, som fastsætter retningslinjerne for de opfølgende kommunale handleplaner. De statslige planer udgør således den ramme, inden for hvilken kommunalbestyrelserne skal udarbejde handleplaner og siden træffe konkrete afgørelser. Det forudsættes med andre ord i miljømålsloven, at der er et råderum for kommunerne til at udarbejde handleplaner med tilhørende konkretisering af indsatsen.

Efter lovbemærkningerne må de kommunale handleplaner ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanerne. Det sætter også grænser for, hvor præcise de statslige planer kan være.

Det har således samlet set været hensigten med lovgivningen at give kommunalbestyrelserne et råderum til udmøntning af den overordnede statslige ramme, som er fastlagt i de foreliggende statslige Natura 2000-planer.

Jammerbugt Kommune, Læsø Kommune, Dansk Skovforening og Vestjysk Landboforening finder, at flere af Natura 2000-planerne er i strid mod gældende fredninger eller går længere end disse.

Natura 2000-planerne er efter den offentlige høring blevet gennemgået med henblik på at konstatere, om dette er korrekt og tilsigtet. Er det ikke tilfældet, er planerne blevet tilrettet. De få steder, hvor de endelige planer fastsætter en målsætning eller peger på en indsats, der ikke er i overensstemmelse med gældende fredninger, kan indsatsen ikke gennemføres, før der enten er givet dispensation fra fredningen eller gennemført en ændring af fredningen, hvilket kræver, at der rejses en ny fredningssag.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til at ændre af planforslagene af juridiske grunde.

Frederikshavns Kommune peger på, at en Natura 2000-plan er delvis i konflikt med bestemmelserne for flere rammeområder, som er udlagte sommerhusområder i Kommuneplan 2009-2020.

Habitatdirektivet giver ikke mulighed for at undlade at konsekvensvurdere aktiviteter, som tidligere vedtagne kommuneplaner/ lokalplaner/byplanvedtægter tillader.

I det omfang opførelsen af et sommerhus kræver tilladelse efter Miljøministeriets lovgivning, er der et krav om konsekvensvurdering af aktiviteten, jf. habitatbekendtgørelsens § 7. Tilsvarende kræver andre sektorministeriers lovgivning konsekvensvurdering.

Opførelse af sommerhuse kræver tilladelse efter byggeloven. Efter byggeloven kan der ikke gives byggetilladelse, hvis byggeriet vil skade Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, jf. bygningsreglementets kapitel 1.10, stk. 4 og 5.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til ændring af planforslagene af juridiske grunde.

3. Spørgsmål til opfølgningen af planerne

- a. Forvaltningsretlige principper
- b. Konsekvenser for nuværende og fremtidig drift

Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere finder, at den indsats, som Natura 2000-planen lægger retningslinjer for, indebærer tiltag, som er uproportionelle og derfor i strid med forvaltningsretten. Landbrug & Fødevarer fremhæver officialprincippet i dansk forvaltningsret.

Spørgsmålet om proportionalitet knytter sig først og fremmest til afgørelser i konkrete sager. Det samme gælder andre forvaltningsretlige principper, herunder partshøring, officialprincippet og god forvaltningsskik. Tilsidesættelse af disse principper kan føre til en konkret afgørelse om ugyldighed. Natura 2000-planernes retlige status har imidlertid ikke karakter af en konkret afgørelse, men anviser en række tiltag, der skal gennemføres for at opnå de fastsatte miljømål. Natura 2000-planerne har karakter af generel regulering - og retter sig i øvrigt mod myndigheder, ikke direkte mod den enkelte lodsejer. Derfor knytter spørgsmålet om gyldighed sig til spørgsmålet om overens-

stemmelse med såkaldt højere retskilde. De nævnte forvaltningsprincipper er således ikke aktuelle i forhold til spørgsmålet om Natura 2000-planernes gyldighed.

Landbrug & Fødevarer og flere lodsejere udtrykker bekymring over, at lodsejerne fremover vil blive pålagt at have en bestemt arealdrift, f.eks. i forbindelse med udløb af en MVJ-aftale, eller at udvidelse af naturtyper indebærer, at driften af tilstødende arealer bliver vanskeliggjort, herunder at det får betydning for fremtidige ansøgninger om husdyrgodkendelser.

Natura 2000-planerne kan indebære, at kommunerne med hjemmel i naturbeskyttelseslovens kapitel 2 a skal pålægge en lodsejer en bestemt arealdrift, hvis det er nødvendigt for at realisere Natura 2000-planerne, og der ikke på rimelige vilkår kan indgås en aftale med lodsejeren herom. For dokumenterede tab, som en sådan afgørelse påfører ejeren, ydes erstatning. Det følger af naturbeskyttelseslovens § 19 g. Der findes tilsvarende regler i skovloven.

Det skal understreges, at såvel naturbeskyttelsesloven som den tidligere regerings Grøn Vækst-aftale lægger til grund, at indsatsen i videst muligt omfang skal gennemføres ved frivillige aftaler. Endvidere er det væsentligt at bemærke, at reglerne om at kunne pålægge lodsejere en bestemt drift i visse situationer har været gældende siden 2004.

I forhold til spørgsmålet om udvidelse af naturtyper kan det ikke udelukkes, at en indsats, som i overensstemmelse med planens retningslinjer udvider naturtyper, kan få betydning for den eksisterende drift af umiddelbart tilstødende arealer. Indebærer udvidelsen, at den eksisterende drift af tilstødende arealer skal ændres, og kan der ikke indgås en frivillig aftale herom, vil det kunne udløse erstatning efter ovennævnte regler.

Natura 2000-planen er ifølge miljømålsloven bindende for myndighederne, når der skal tages stilling til godkendelser, tilladelser og dispensationer. Planen vil ofte bidrage til et klarere administrationsgrundlag, da områdets bevaringsmålsætninger er konkretiseret. Vurderingen af, om det ansøgte vil skade udpegningsgrundlaget, skal ske under hensyn til planens bevaringsmålsætning for det pågældende område.

Det gælder også på husdyrområdet, hvor er der efter husdyrgodkendelsesloven og regler udstedt i medfør af denne lov fastsat et beskyttelsesniveau i forhold til Natura 2000-områder, der skal sikre, at de naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for at beskytte, ikke skades.

Kvælstof

Høringssvarene vedrørende kvælstof har især berørt følgende punkter:

- 1. Reduktion af kvælstofbelastning**
- 2. Virkemidler – kvælstof**
- 3. Prognosen for naturtyperne**

1. Reduktion af kvælstofpåvirkningen

Guldborgsund, Horsens, Jammerbugt, Kalundborg, Lolland, Næstved, Ringsted, Syddjurs, Tønder, Vejen, Viborg og Vordingborg Kommuner, Limfjordsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, lokalkreds af Friluftsrådet, Biologisk Forening for Nordvestjylland og WWF-Verdensnaturfonden anfører, at husdyrgodkendelsesloven ikke altid vil medføre en tilstrækkelig reduktion af ammoniakpåvirkningen af Natura 2000-områder.

Danmarks Naturfredningsforening og lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening efterlyser en indsats med henblik på at nedbringe ammoniakbelastningen fra punktkilder i konkrete områder.

Vordingborg Kommune finder ikke, at Natura 2000-planen forholder sig til, at baggrundsbelastningen med atmosfærisk kvælstof i sig selv overskrider tålegrænserne for flere habitatnaturtyper, herunder især skov- og sønaturtyper.

Flere lodsejere påpeger, at kvælstofpåvirkning ikke kun kommer fra lokalområdet, men også kan komme langvejs fra.

Den luftbårne kvælstofpåvirkning i form af primært ammoniak har for Danmark som helhed været faldende gennem flere år. Der er forventningen, at denne udvikling vil fortsætte.

En væsentlig del af ammoniakbelastningen af danske Natura 2000-områder fra danske kilder stammer fra landbruget. Der er i 2011 indført skærpede ammoniakreduktionskrav i husdyrgodkendelsesloven, der skal sikre nedbringelse af ammoniakpåvirkningen af sårbar natur i forbindelse med tilladelse og godkendelse af husdyrbrug. Denne generelle indsats mod ammoniakpåvirkningen er en forudsætning for, men ikke særskilt afspejlet i planerne.

Ved administrationen af loven foretages der i hver enkelt sag en vurdering, som også omfatter en vurdering af forholdet til forpligtelserne efter habitatdirektivet. Der er til dette formål fastlagt et beskyttelsesniveau i loven. Der henvises også til bekendtgørelse om tilladelse og godkendelse m.v. af husdyrbrug, som ændret ved bekendtgørelse nr. 291 af 6. april 2011.

Husdyrgodkendelsesloven vil også bidrage til, at baggrundsbelastningen med ammoniak generelt vil være for nedadgående. Der er således ligeledes sket en skærpelse af det generelle ammoniakreduktionskrav. Samlet set vurderes det, at den gældende regulering af ammoniak fra husdyrbrug opfylder kravene i habitatdirektivet.

Det internationale bidrag til baggrundsbelastningen, som udgør ca. 2/3 af den samlede belastning i Danmark, håndteres via internationale aftaler på områder, herunder IPPC-direktivet og Genève-konventionen om grænseoverskridende forurening.

De fremkomne bemærkninger giver ikke anledning til at ændre planforslagene.

Læsø Landbrug, Nordjysk Landbrug og flere lodsejere ønsker ikke yderligere regulering af nitrat.

Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden anfører, at indsatsen mod den diffuse luftbårne kvælstofbelastning til de marine områder ikke er tilstrækkelig, og ønsker præcisering af kilderne til kvælstofdeposition.

Ammoniakreguleringen af husdyrbrug er skærpet i 2011, hvorved der er forudsat en reduktion af depositionen med kvælstof til sårbare naturtyper. Natura 2000-planerne indeholder ikke yderligere krav om en indsats med henblik på at reducere ammoniakdepositionen fra husdyrbrug.

Habitatdirektivet forpligter medlemsstaterne til at træffe foranstaltninger, der tager sigte på at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for at beskytte. Habitatdirektivet fastsætter ikke krav om, hvornår målet skal være nået, men kræver, at der træffes foranstaltninger, som understøtter, at naturen ikke går tilbage og på sigt udvikler sig i den rigtige retning. Myndighederne er ved administrationen af godkendelser, tilladelser og dispensationer bundet af en vedtaget Natura 2000-plan, jf. miljømålslovens § 48.

Den gældende lovgivning og opfølgningen af på øvrige politiske beslutninger, herunder implementeringen af vandrammedirektivet og ændringerne af husdyrgodkendelsesloven, skal sikre, at kvælstofbelastningen, herunder ammoniakdepositionen, reduceres, også til marine områder. Den generelle reduktion af kvælstofbelastningen, som allerede er konstateret gennem flere år som følge af tiltag til opfyldelse af bl.a. nitratdirektivet, forudsættes således at fortsætte.

Natura 2000-planlægningen er en rullende planlægning. Forud for fastlæggelsen af indsatsbehovet i næste planperiode vil det blive vurderet, om og i givet fald i hvilke områder, der evt. er behov for en supplerende eller ny indsats.

Når det gælder kilderne til kvælstofdepositionen til de danske havområder fremgår det af de nationale overvågningsrapporter at atmosfærisk deposition primært omfatter transport, forbrændingsanlæg og landbrugsproduktion. En væsentlig del kan henføres til internationale kilder. Der henvises i øvrigt til dette kapitels pkt. 3 Prognoseprognose for naturtyperne.

Der henvises også til dette høringsnotats kapitel om lovgrundlag pkt. 1.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til at ændre planforslagene, bortset fra præcisering af kvælstofkilderne.

2. Virkemidler – kvælstof

Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Botanisk Forening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og en lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening ønsker bufferzoner til at afhjælpe kvælstofproblemer i forhold til habitatnaturen.

Hjørring Kommune, Næstved Kommune og Ringsted Kommune savner virkemidler til at reducere nitratudledning fra, f.eks. fra arealer uden for Natura 2000-områderne.

Tilførsel af næringsstoffer og dermed forbedring af vandkvaliteten i de marine naturtyper søer og vandløb reguleres gennem vandplanerne. Derudover indføres der med [randzonenloven](#) randzone på indtil 10 m fra alle åbne vandløb i landzone og for søer større end 100 m², hvor gødskning, sprøjtning, dyrkning eller anden jordbearbejdning ikke er tilladt. Virkemidler i Natura 2000-planerne som f.eks. hydrologiprojekter vil endvidere reducere udvaskningen.

Desuden er der med ændringerne af husdyrgodkendelsesloven i 2011 fastlagt både generelle ammoniakreduktionskrav om det maksimale ammoniaktab og for ammoniakfølsomme naturtyper i de internationale naturbeskyttelsesområder – specifikke krav til den maksimale totaldeposition for husdyrbrug.

Centrovic og Østlige Øers Landboforening anfører, at der er en modsætning mellem, at der på den ene side er brug for flere dyr til afgræsning og på den anden side planlægges stramninger af husdyrgodkendelsesloven, så det bliver vanskeligere at få godkendelse til dyrehold.

De gældende regler i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen tager højde for, at afgræsning er et vigtigt instrument til naturpleje. Der henvises til bekendtgørelse nr. 291 af 6. april 2011, bilag 3, pkt. A, hvorefter beskyttelsesniveauet lempes, hvis husdyrbruget med henblik på naturpleje foretager afgræsning eller en kombination af afgræsning og slæt, som skønnes netto at fjerne kvælstof fra naturområdet.

Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening efterlyser en plan hvis det viser sig at reduktionen af luftbåren kvælstofdepositionen som følge af husdyrloven ikke lever op til de forventede mål.

Den luftbårne kvælstofdeposition fra danske husdyrbrug har været faldne. På baggrund af overvågningen følges udviklingen i den luftbårne kvælstofdeposition. Det ligger udenfor denne Natura 2000-plan for 1. planperiode at tage stilling til eventuelle fremtidige justeringer af den luftbårne kvælstofregulering.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til at ændre planforslagene.

3. Prognosen for naturtyperne

Gisselfeld Kloster, Landboforeningen Gefion, Østlige Øers Landboforening, Sjællandske Familielandbrug, WWF Verdensnaturfonden og en borger påpeger, at bevaringsstatus hyppigt er vurderet på basis af laveste tålegrænse i et tålegrænseinterval, selvom der ikke foreligger viden om hvor i intervallet, den reelle tålegrænse ligger.

Landboforeningen Gefion, Sjællandske Familielandbrug og Østlige Øers Landboforening mener endvidere, at der er forskelle mellem planernes prognose for naturtyperes bevaringsstatus. F.eks. vurderes prognosen i nogle tilfælde at være ugunstig, hvis laveste tålegrænse er overskredet, og i andre tilfælde hvis laveste tålegrænse er overskredet på 25 % af arealet. I nogle tilfælde vurderes prognosen som ugunstig, hvis over 25 % af det kortlagte areal er i strukturklasse III – V, hvor det i andre områder ikke medtages i vurderingen.

Også Aage V. Jensens Fond finder det tilsvarende uklart hvilke kvælstofdepositions niveauer der regnes med, når bevaringsstatus vurderes.

Danmarks Naturfredningsforening støtter den vurdering, at prognosen for naturtyper og arter er ugunstig på længere sigt på grund af luftbåren kvælstof.

Thisted Kommune ønsker, at prognosen for kvælstofdepositionen for hver enkelt lokalitet fremgår af planen.

Gunstig bevaringsstatus rummer efter Europa-Kommissionens retningslinjer for rapportering både en vurdering af den aktuelle naturtilstand og en prognose for udviklingen over de næste 20-25 år. Naturstyrelsens prognose for et areal eller en art er fastlagt ud fra ensartede kriterier, som beskrevet i "[Retningslinjer for den statslige Natura 2000 planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram](#)". Heraf fremgår det at prognosen for de tilstandsvurderede naturtyper i 1. planperiode bestemmes som gunstig ud fra følgende tre kriterier:

1. "Ugunstig prognose", hvis mere end 25 % af det kortlagte areal er i strukturklasse III-V (jf. målbekendtgørelsen), eller
2. "Ugunstig prognose", hvis mere end 25 % af det kortlagte areal påvirkes af kvælstofdeposition højere end laveste tålegrænse, eller
3. "Ugunstig prognose", hvis en eller flere af de angivne trusler er så væsentlige, at der formodes en forringelse/tilbagegang i tilstand eller areal i 1. planperiode (direktivkrav),

Såfremt et område klassificeres inden for en af de tre ugunstige kategorier betragtes området som ugunstigt.

En nærmere beskrivelse for det enkelte områdes naturtilstand kan i øvrigt findes i tillæg til basisanalysen for området.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til at ændre planforslagene.

Østlige Øers Landboforening er kritisk overfor anvendelse af Naturstyrelsens ammoniakmanual som basis for en generel korrektion for skove, der gør at baggrundsbelastningen med næringsstoffer vurderes at overskride højeste tålegrænse for langt de fleste udpegede skove.

Naturstyrelsen har anvendt ammoniakmanualen, som er udarbejdet af Danmarks Miljøundersøgelser som bedste tilgængelige viden om korrektion for landskabets ruhed i vurdering af ammoniakdeposition. Depositionsberegningerne i Natura 2000-planerne anvendes alene til at vurdere, hvorvidt ammoniakdeposition på længere sigt kan være et problem for den enkelte naturtype. Regulering af depositionen sker gennem husdyrgodkendelsesloven.

De fremkomne bemærkninger har ikke givet anledning til at ændre planforslagene.

Økonomi

Høringssvarene vedrørende økonomi har især berørt følgende punkter:

1. Kommunernes økonomi
2. Samfundsøkonomiske konsekvenser

1. Kommunernes økonomi

Aarhus Kommune, Allerød Kommune, Assens Kommune, Billund Kommune, Esbjerg Kommune, Egedal Kommune, Frederikssund Kommune, Fåborg-Midtfyn Kommune, Guldborgsund Kommune, Haderslev Kommune, Hedensted Kommune, Herning Kommune, Hillerød Kommune, Holbæk Kommune, Horsens Kommune, Ikast-Brande Kommune, Jammerbuget Kommuner, Køge Kommune, Langeland Kommune, Lejre Kommune, Lemvig Kommune, Læsø Kommune, Middelfart Kommune, Morsø Kommune, Odense Kommune, Randers Kommune, Roskilde Kommune, Slagelse Kommune, Struer Kommune, Vejen Kommune, Vejle Kommune, Vesthimmerland Kommune, Kommunernes Landsforening, Botanisk Forening, Landbrug & Fødevarer, Vejle Fredericia Landboforening, lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening og lokalafdeling af Danmarks Ornitologisk Forening mener, at indsatsen i kommunerne vedr. Natura 2000-planlægningen generelt skal kompenseres fuldt af staten herunder også kommunernes administrative arbejde. De nævnte kommuner tvivler endvidere på, at der er afsat tilstrækkelige midler til den planlagte indsats. De grønne organisationer er enige heri.

Fåborg-Midtfyn Kommune, Halsnæs Kommune, Mariagerfjord Kommune, Morsø Kommune, Rebild Kommune, Samsø Kommune og Silkeborg Kommune anmoder om, at der bliver mulighed for at anvende tilskudsordningerne i sommerhusområder beliggende i Natura 2000-områder samt uden for Natura 2000-områder.

Hjørring Kommune, Randers Kommune, Struer Kommune, Landbrug & Fødevarer og flere lodsejere efterlyser erstatningssatser, hvis der skal eksproprieres efter naturbeskyttelsesloven § 19g samt efterlyser oplysninger om, hvem der i givet fald finansierer compensationen til lodsejere.

For så vidt angår erstatningssatser og lodsejerkompensation henvises til [Naturbeskyttelseslovens](#) kapitel 2 a der indeholder bestemmelser om, at afgørelser efter bestemmelserne udløser erstatning for dokumenterede tab. Der henvises i øvrigt til kapitlet ovenfor om lovgrundlag.

Tilskudsordningerne omfatter ikke sommerhusområder beliggende inden for Natura 2000-områder. Ligeledes gives der ikke tilskud til områder under 1 ha.

Kommunernes økonomi til konkret opgaveløsning fastsættes enten i forbindelse med den konkrete lovgivning der vedtages i Folketinget, i forhandlinger mellem Kommunernes Landsforening og det ministerium, som har fastlagt en ny opgave eller mellem Kommunernes Landsforening og finansministeren. Dette gælder også Natura 2000-planlægningsopgaven og andre naturforvaltningsopgaver.

Naturstyrelsen har noteret sig den generelle bekymring vedrørende økonomien. De endelige planer er afstemt, så den politisk besluttede økonomiske ramme og den definerede indsats i planerne passer sammen.

2. Samfundsøkonomiske konsekvenser

Kommunernes Landsforening, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Gefion Landbrugsrådgivning, Landbrug & Fødevarer, Venstre i Jammerbugt Kommune, Vestjysk Landboforening, Østlige Øers Landboforening, flere lodsejere ønsker økonomiske beregninger på naturplanernes erhvervs- og samfundsøkonomiske konsekvenser. Omkostningseffektivitet efterlyses.

Økonomi- og Erhvervsministeriet vurderer, at planforslagene vil medføre negative indirekte erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Økonomien for planernes gennemførelse er beregnet til ca. 1,8 mia. kr. i perioden frem til og med 2015 primært i form af tilskud til lodsejere.

Natura 2000-indsatsen i 1. planperiode er koncentreret om at sikre den eksisterende natur ved at sikre en hensigtsmæssig drift, primært på grundlag af tilskudsordninger under landdistriktsprogrammet. Sikringen af skovarealer kan omfatte produktionsarealer, disse arealer vil også blive kompenseret med tilskudsordning under landdistriktsprogrammet. Lodsejere vil derigennem blive kompenseret for driftsmæssige tab og planforslagene forventes derfor ikke at medfører negative erhvervsøkonomiske konsekvenser for lodsejerne.

Da gennemførelsen af Natura 2000-planlægningen primært vil forbedre eksisterende natur, vurderes planerne ikke at have negative samfundsøkonomiske konsekvenser. Dertil kommer generelle samfundsøkonomiske gevinster, der følger af at sikre og forbedre naturen.

Rollefordeling

Høringsvarene vedrører rollefordeling har især berørt følgende punkter:

- 1. Ansvarsfordeling mellem stat, kommune og tredje part**
- 2. Konkretisering af indsatsprogram**
- 3. Kommunalt samarbejde**

1. Ansvarsfordeling mellem stat, kommune og tredje part

Ikast-Brande Kommune, Læsø Kommune og Østlige Øers Landboforening efterlyser oversigt over den generelle ansvarsfordeling for de enkelte myndighedsopgaver, så målopfyldelsen kan følges.

Naturstyrelsen har på de væsentligste myndighedsområder beskrevet opgavefordelingen i FAQ om gennemførelse af Natura 2000-planen. Se:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/4F397BE1-4B44-4D83-896F-1EF7A5149891/115046/FAQgennemfrselafN2000plan11010.doc>

Natura 2000-planlægningen ændrer ikke ved den opgavefordeling mellem myndighederne, der er fastsat i lovgivningen. Regler om, hvem der skal give dispensationer, tilladelser m.m., er derfor uændret.

Handleplanlægningen er en kommunal myndighedsopgave. Dog er Naturstyrelsen myndighed for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer. Naturstyrelsen varetager miljøministerens beføjelse til at gøre indsigelser mod planforslagene, hvis de er i strid med de statslige interesser eller internationale forpligtigelser.

Efter miljømålsloven kan offentlige lodsejere vælge at udarbejde drifts- og plejeplaner for egne arealer, og i de tilfælde skal der ikke udarbejdes en kommunal handleplan for arealet. Naturstyrelsen eller en anden statslig lodsejer og relevante kommuner kan samarbejde om udarbejdelse af handleplanen.

Offentlige lodsejere skal i medfør af bekendtgørelser efter miljømålsloven og skovloven om Natura 2000-planlægningen senest samtidig med afslutningen af den offentlige høring over forslag til Natura 2000-planerne give Naturstyrelsen og berørte kommuner besked om, hvorvidt man selv ønsker at udarbejde en drifts- og plejeplan, eller om man vil bede kommunen/Naturstyrelsen udarbejde en handleplan.

Disse oplysninger er indsendt til Naturstyrelsen og er videreformidlet til Kommunernes Landsforening.

Naturstyrelsens enheder står derudover til rådighed med information om eksisterende baggrundsmateriale til brug for kommunernes planlægning.

Der henvises i øvrigt til dette kapitels pkt. 2.

Kystdirektoratet påpeger at staten og vestkystkommunerne har indgået "Fællesaftale 2009-2013", og forudsætter at dette arbejde fortsætter som hidtil.

Natura 2000-planen ændrer ikke ved den indgåede aftale. Kystdirektoratet har været inddraget i udarbejdelse af forslag til Natura 2000-planerne, og der er efter Naturstyrelsens opfattelse ikke i konflikt mellem den pågældende aftale og Natura 2000-planen.

2. Konkretisering af indsatsprogram

Jammerbugt Kommune, Mariagerfjord Kommune, Skive Kommune, Vestjysk Landboforening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Danmarks Ornitologiske Forening, WWF-Verdensnaturfonden, flere lodsejere efterlyser en præcisering af rollefordelingen, idet de mener, at indsatsplanerne er for ukonkrete til, at der kan udarbejdes konkrete handleplaner.

Miljømålsloven fastlægger en opgavefordeling mellem stat og kommuner, der giver staten det overordnede ansvar for gennemførelse af direktivforpligtelserne, og overlader den konkrete gennemførelse heraf til de respektive myndigheder, det vil sige primært kommunerne.

Det fremgår således af miljømålslovens § 42a, at det statslige indsatsprogram indeholder retningslinjer for kommunalbestyrelsernes handleplaner. Natura 2000-planerne indeholder derfor et råderum til den opfølgende kommunale planlægning og gennemførelse.

Efter handleplanerne kan kommunerne i dialog med de lokale lodsejere aftale nærmere vedrørende den konkrete lokalisering af et projekt samt brug af forvaltningsmetoder og virkemidler. Det vil også give kommuner mulighed for at gennemføre indsatsen koordineret med andre kommunale indsatsler.

Efter lovbemærkningerne må de kommunale handleplaner ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanerne. Det sætter også grænser for, hvor præcise de statslige planer kan være.

Eventuelle justeringer af de enkelte delplaners indsatsprogram vil fremgå af høringsnotatet til den enkelte plan.

3. Kommunalt samarbejde

Norddjurs Kommune, Næstved Kommune og Thisted Kommune foreslår og/eller spørger til ansvarsfordeling af forvaltnings samarbejde på Natura 2000-områder, der går på tværs af kommunegrænser.

Naturstyrelsen ser gerne et samarbejde på tværs af kommunegrænser og mellem kommuner og lokale statslige enheder om både handleplanlægningen og den konkrete forvaltningsindsats. Et sådant samarbejde ændrer ikke ved ansvaret for at opfylde

indsatsplanerne. Det er stadig den enkelte kommune, der har ansvar for de arealer, der ligger inden for kommunens geografiske grænser.

Da omfanget af et kommunalt samarbejde kan variere alt efter eksempelvis omfang eller type af indsats, er det op til kommunerne selv i hvert enkelt tilfælde at definere samarbejdet.

Danmarks Jægerforbund finder det nødvendigt, at forvaltningsindsatsen koordineres som et samarbejde mellem flere ejere og brugere.

Den enkelte handleplanmyndighed tilrettelægger den lokale proces, herunder om man vil inddrage ejere og eventuelle brugere allerede i forbindelse med handleplanlægningen eller først ved gennemførelsen af konkrete projekter.

Synergi med vandplaner

Høringssvarene vedrørende synergi med vandplaner har især berørt følgende emne:

1. Samspillet mellem vand og naturplanerne og tilstrækkeligheden af vandplanerne

1. Samspillet mellem vand- og Natura 2000-planerne og tilstrækkeligheden af vandplanerne

Faaborg-Midtfyn Kommune, Hjørring Kommune, Høje-Taastrup Kommune, Ikast-Brande Kommune, Jammerbugt Kommune, Norddjurs Kommune, Silkeborg Kommune, Syddjurs Kommune, Thisted Kommune, Vordingborg Kommune, Limfjordsrådet, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Botanisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk Vand- og Spildevandsforening, WWF Verdensnaturfonden, flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, en lokalafdeling af Botanisk Forening, Nordjysk Lystfiskeriforening af 1917 samt flere lodsejere finder, at der er et ringe samspil mellem vandplanerne og naturplanerne. Høringsparterne mener, at synergien mellem disse planer er lille eller fraværende, eller at der kan være direkte modstrid mellem planerne. Endelig fremhæves eksempler, hvor naturplan-indsatsen forventes at ske via vandplanen, men hvor vandplanen ingen indsats har i 1. planperiode.

Faaborg-Midtfyn Kommune, Guldborgsund Kommune, Høje-Taastrup Kommune, Ikast-Brande Kommune, Jammerbugt Kommune, Læsø Kommune, Mariagerfjord Kommune, Morsø Kommune, Nordfyn Kommune, Næstved Kommune, Odense Kommune, Rebild Kommune, Solrød Kommune, Thisted Kommune, Viborg Kommune, Vordingborg Kommune samt WWW Verdensnaturfonden mener desuden ikke, at der er redegjort fyldestgørende for samspillet mellem vand- og naturplanerne, hverken i forhold til synergi eller eventuelle konflikter. Statens ansvar for at sikre en løbende koordinering mellem vandplanerne og naturplanerne fremhæves af flere. Hertil kommer, at høringsparterne ønsker, at informationer om vandplanerne i højere grad indgår i Natura 2000-planerne, herunder at link til relevant vandplan indsættes i naturplanerne.

Faaborg-Midtfyn Kommune, Guldborgsund Kommune, Jammerbugt Kommune, Lemvig Kommune, Mariagerfjord Kommune, Odder Kommune, Solrød Kommune, Syddjurs Kommune, Ærø Kommune, Limfjordsrådet, WWF Verdensnaturfonden, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Sportsfiskerforbund, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og en lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening finder, at vandplanerne for visse områder ikke er tilstrækkelige til at opfylde kravene i forhold til at opnå gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper i naturplanerne.

Aalborg Kommune, Ikast-Brande Kommune, Langeland Kommune, Svendborg Kommune samt Botanisk Forening finder, at processen med genovervejning af en stor del af vandplanerne i forskellige arbejdsgrupper gør, at en del af vandplanlægningens endelige forudsætninger ikke kendes.

Det er politisk besluttet, at der i første planperiode er en arbejdsdeling mellem planerne, således at vandplanlægningen tager sig af vandkvalitet i vandløb, større søer, kystvande og fjorde, mens Natura 2000-planlægningen tager sig af småsøer og hydrologien på naturarealer som f.eks. rigkær og andre engarealer.

Information om, hvilke vandindsatser der tillige tilgodeser naturforpligtelsen, beskrives i vandplanerne. Vandplanernes redegørelsesdel beskriver således den koordinerede indsats med Natura 2000-planerne. I forhold til spørgsmålet om indsatser i vandplanlægningen, der er i strid med naturplanlægningen, er det Naturstyrelsens opfattelse, at dette ikke er tilfældet.

Hertil kommer at alle indsatser og projekter – også når de er foranlediget af en vandplan – skal leve op til habitatdirektivets krav om konsekvensvurdering. Hvis et givet projekt skader udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område, kan det som udgangspunkt ikke gennemføres (jf. [Habitatbekendtgørelsen](#)).

Vandplanlægningen i 1. planperiode sikrer ikke nødvendigvis gunstig bevaringsstatus, men målet for Natura 2000-planlægningen i 1. planperiode er heller ikke gunstig bevaringsstatus. Målet er at stoppe tilbagegangen for de arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget. Dette er ikke i konflikt med direktivforpligtelserne, og derfor er der heller ikke konflikt mellem planlægningen og direktivforpligtelserne.

I forhold til afrapporteringen fra de arbejdsgrupper, som er nedsat under vandplanlægningen, har denne ikke påvirket kommunernes mulighed for at afgive fyldestgørende hørings svar. Det bemærkes, at de nedsatte arbejdsgrupper skal kvalificere grundlaget for udmøntningen af den konkrete indsats efter vandplanerne. Arbejdsgrupperne vedr. spildevand, vandindvinding i Hovedstadsområde, sørestaurering, ålegræs og balance mellem vandforekomster og vandindvinding til markvanding har afrapporteret og de offentliggjorte arbejdspapirer ligger på Naturstyrelsens hjemmeside: <http://www.naturstyrelsen.dk/SideBar/Vandet/Rapporter.htm>.

Virkemidler, herunder tilskudsordninger

Hørings svarene vedrørende virkemidler, herunder tilskudsordninger har især berørt følgende punkter:

- 1. Sammenhæng mellem planer og virkemidler**
- 2. Forslag til supplerende virkemidler, og kommentarer til kendte virkemidler**
- 3. Gennemførelse af planerne ved frivillige aftaler**

1. Sammenhæng mellem planer og virkemidler

Nordfyns Kommune og Vordingborg Kommune efterlyser ny høringsrunde, hvis virkemidler eller finansieringen af disse kommer til at se anderledes ud.

Det er politisk besluttet, hvilke virkemidler Natura 2000-planerne skal gennemføres med. Dette er der ikke planer om at lave om på. Foruden de virkemidler, der allerede er i lovgivningen, er der, og vil der blive etableret nye landdistriktsordninger, som retter sig direkte mod gennemførelse af Natura 2000-planerne. Tilskudsordninger målrettet indsatsen i Natura 2000-planerne består af:

- *En iværksat plejeordning (MVJ)*
- *Tilskud til rydning, hegning, bevanding mm. er iværksat*
- *Tilskud til hydrologiprojekter forventes iværksat i 2012*
- *Tilskud til sikring af skovnaturtyper og levesteder for arter i skov. Er under udvikling og forventes iværksat i 2012*

Derudover forventes der større EU-medfinansierede projekter hvert år (LIFE). Det er planen, at der vil ske en national koordinering for at sikre størst muligt tilskud fra EU Life-forordningen. Endvidere forventes kommunerne at bidrage med en del af deres naturforvaltningsmidler.

Kommunerne vælger dog efter miljømålsloven selv, hvilke virkemidler de vil benytte, og kan vælge andre virkemidler end dem, der er skitseret ovenfor.

De offentlige lodsejere forventes at gennemføre den nødvendige indsats på egne arealer.

Bemærkningerne giver ikke anledning til ændringer i planforslagene.

Greenpeace anfører, at virkemidlerne i de marine Natura 2000-planer er utilstrækkelige. Det anføres, at virkemidlet for sandbanker, rev og boblerev bør være et total ophør af fiskeri med bundslæbende redskaber. For marsvin og habitat-fiskearter bør virkemidlet være et total stop for fiskeri både med stående og slæbende redskaber. Danmarks Naturfredningsforening anfører tilsvarende, at planen bør tilkendegive, at det er et forbud mod slæbende redskaber, der skal til for at beskytte rev, boblerev og sandbanker.

Der henvises til dette høringsnotats kapitel om indsatsplaner, pkt. 2.

2. Forslag til supplerende virkemidler og kommentarer til kendte virkemidler

Aalborg Kommune, Bornholms Regionskommune, Guldborgssund Kommune, Ikast-Brande Kommune, Køge Kommune, Mariagerfjord Kommune, Næstved Kommune, Odense Kommune, Solrød Kommune, Thisted Kommune, Vejle Kommune og Vordingborg Kommune, Centrovic, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Fredericia Landboforening, Læsø Landbrug, Vestjysk Landboforening, Biologisk Forening for Nordvestjylland, lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening, Greenpeace og flere lodsejere foreslår en række nye virkemidler og ændringer til eksisterende.

Aalborg Kommune, Assens Kommune, Hedensted Kommune, Herning Kommune, Hjørring Kommune, Jammerbugt Kommuner, Kerteminde Kommune, Mariagerfjord Kommune, Næstved Kommune, Randers Kommune, Skanderborg Kommune, Vordingborg Kommune og Dansk Landbrug Midt-Østjylland efterlyser mere kommunal indflydelse på implementeringen af virkemidlerne.

Aabenraa Kommune, Kerteminde Kommuner, Randers Kommune, Samsø Kommune, Nordsjællands Landboforening, Danmarks Jægerforbund og Dansk Botanisk Forening efterlyser op til 20-årige MVJ-aftaler som virkemiddel.

Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Læsø Landbrug, Vestjysk Landboforening, Østlige Øers Landboforening, Friluftsrådet og Ribe Rideklub er uenige i valget af virkemidler.

Landbrug & Fødevarer mener ikke, at de nuværende virkemidler kan sikre gennemførelsen af Natura 2000-planerne fordi de ikke er tilstrækkelige til at opfylde behov for pleje af naturarealerne bl.a. dække de tilskudssatser, der indgår i de eksisterende støtteordninger i mange tilfælde slet ikke de reelle omkostninger, der er ved især afgræsning.

Valget af virkemidler til gennemførelse af Natura 2000-planerne er aftalt politisk. De indsatser, der efter Natura 2000-planerne skal gennemføres, forventes også at kunne realiseres med de aftalte virkemidler og indenfor den angivne økonomiske ramme. Naturstyrelsen har for 2011 og 2012 udarbejdet et foreløbigt administrationsgrundlag for tilskudsordningerne, og dette kan justeres på grundlag af de kommunale handleplaner. I det hele taget vil udmøntningen af planerne blive fulgt tæt med henblik på løbende at kunne vurdere effekten af Natura 2000-planerne.

Ideer til nye virkemidler indgår ikke i høringen af Natura 2000-planerne, men Naturstyrelsen vil tage de indkomne forslag med i det videre arbejde med udvikling af virkemidler og tilskudsordninger i samarbejde med Fødevareministeriet.

3. Gennemførelse af planerne ved frivillige aftaler

Aarhus Kommune, Allerød Kommune, Assens Kommune, Esbjerg Kommune, Frederikshavn Kommune, Guldborgssund Kommune, Hedensted Kommune, Holbæk Kommune, Ikast-Brande Kommune, Lolland Kommune, Næstved Kommune, Odense Kommune, Randers Kommune, Roskilde Kommune, Samsø Kommune, Stevn Kommune, Skanderborg Kommune, Svendborg Kommune, Thisted Kommune, Vesthimmerlands Kommune, Varde Kommune, Vordingborg Kommune og Ærø Kommune, Centrovic, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Djursland Landboforening, Landbrug & Fødevarer, Landboorganisationerne i Syddanmark, Landbo Syd, Læsø Landbrug, Danmarks Jægerforbund, lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening, en lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening, flere lodsejere mener ikke, at de nuværende virkemiddelsatser er store nok til at få landmænd til at indgå frivillige aftaler. Flere af kommunerne anfører, at de ikke vil tage ansvar for manglende målopfyldelse grundet utilstrækkelige økonomiske rammer.

Det er politisk besluttet, at den konkrete indsats til at gennemføre Natura 2000-planerne, primært skal ske med frivillige tilskudsordninger. Konkrete tilskudsordninger og tilskudssatser er politisk aftalte og baserer sig på økonomiske beregninger af de faktiske omkostninger ved at gennemføre en indsats. Tilskudsordninger og tilskudssatser ligger udenfor høringen over Natura 2000-planerne. Det kan dog oplyses, at det er aftalt mellem Miljøministeriet, Kommunernes Landsforening og Fødevareministeriet, at gennemførelsen af planerne og eventuelle barrierer herfor følges og løbende vurderes. Endvidere kan det oplyses, at den nuværende regering har besluttet at bevilge ekstra 200 mio. kr. til naturpleje i det danske landdistriktsprogram.

Såfremt en nødvendig indsats ikke kan lade sig gøre kan myndighederne efter naturbeskyttelseslovens kapitel 2 påbyde indsatsen. For mere information om naturbeskyttelseslovens kapitel 2 a henvises der til dette høringsnotatets kapitel om lovgrundlag pkt. 3.

Randers Kommune efterlyser et videnskatalog med viden over naturtyper og plejen af disse.

Naturstyrelsen har fået udarbejdet en naturplejeportal til inspiration ved tilrettelæggelse og udførelse af naturpleje. Den indeholder beskrivelser af naturtyper og den drift, pleje og vedligeholdelse, der skal til for at sikre og udvikle et rigt plante- og dyreliv. Naturplejeportalen kan findes på: http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Paragraf3/Naturpleje/

Danmarks Jægerforbund efterlyser muligheden for at koordinere forvaltningsindsatsen mellem flere ejere og brugere.

Naturstyrelsen understøtter og ser gerne størst mulig inddragelse og dialog i den videre udmøntning af Natura 2000-planerne. I det omfang en myndighed skal følge op på en konkret indsats, er det myndigheden der skal sikre den nødvendige dialog mellem flere ejere og brugere.

Udpegningsgrundlag og afgrænsning

Høringssvarene vedrørende udpegningsgrundlag og afgrænsning har især berørt følgende punkter:

1. **Generelle spørgsmål til de udpegede områder**
2. **Kommentarer til områdernes afgrænsning**
3. **Ønsker til nyt eller reduceret udpegningsgrundlag for arter og naturtyper**
4. **Relationen til fuglebeskyttelsesdirektivet**

1. Generelle spørgsmål til de udpegede områder

Flere lodsejere udtrykker usikkerhed overfor de begrænsninger, der måtte være udenfor Natura 2000-området samt finder det uhensigtsmæssigt, at de udpegede områder er store, da der opstår situationer, hvor en del af udpegningsgrundlaget ikke har relevans for konkrete ejendomme eller mindre delområder. Høringsparterne finder, at udpegningsgrundlaget åbner mulighed for at indføre restriktioner og virkemidler også for steder, hvor udpegningsgrundlaget ikke er til stede.

Danmarks Fiskeriforening udtrykker bekymring for, at enkelte af de marine områder er store og opfordrer til, at sådanne udpegninger ikke skal være til hinder for fiskeri. Greenpeace bemærker, at den danske definition af rev er bred og Danmarks Fiskeriforening efterlyser en klar definition af rev, og mener, at biogene rev bør udpeges i lavvandede områder med stenet grund, da de her er mere stabile.

Spørgsmål om Natura 2000-områdernes størrelse og afgrænsning er ikke omfattet af denne høring. Da områderne blev udpeget, var udpegningerne genstand for en selvstændig høring. For de udpegede områder sætter Natura 2000-planerne rammerne for myndighedernes udøvelse af deres beføjelser for at efterleve EU-naturforpligtelserne. Natura 2000-direktiverne kræver, at der ved konkrete aftaler tages konkret stilling til en given aktivitets eventuelle påvirkning af et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag.

Den indsats, som Natura 2000-planerne udstikker retningslinjer for, vil således helt overvejende ligge inde i Natura 2000-områderne og være målrettet de arealer hvor de beskyttede naturtyper findes eller de beskyttede arter lever. Alle betydende forekomster af arter eller naturtyper på direktivernes bilag er omfattet af direktivforpligtelsen. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om lovgrundlag, hvor hjemmelsgrundlaget for udpegningsgrundlaget er nærmere beskrevet.

Hvis det i forbindelse med gennemførelsen af Natura 2000-planen eller en kommunal handleplan viser sig, at der er væsentlige og åbenbare fejl i datagrundlaget i Natura 2000-planen, herunder fejl i lokaliseringen af den beskyttede natur, vil det fremgå af høringssvaret til den konkrete Natura 2000-plan hvordan dette håndteres. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om datagrundlaget.

Når det gælder udpegningsgrundlaget, så justeres det hvert 6. år i forbindelse med den standardmæssige, nationale rapportering til EU.

Når det gælder de marine naturtyper, så fremgår den danske definition af de marine naturtyper af DMU's Beskrivelse af danske naturtyper omfattet af habitatdirektivet ([Kortlægning af terrestriske naturtyper](#)). Biogene rev er også omfattet af disse definitioner, og er beskyttet hvor de forekommer i de udpegede områder. Der arbejdes løbende med at præcisere og konkretisere grundlaget for Natura 2000-planlægningen, herunder også naturtypebeskrivelserne på det marine område.

2. Kommentarer til områdernes afgrænsning

Fredensborg Kommune, Silkeborg Kommune, Limfjordsrådet, Danmark Fiskeriforening, Foreningen Muslingeerhvervet, Patriotisk Selskab, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening samt en række lodsejere fremfører, at afgrænsningen af habitatområderne for visse områder fremstår ulogisk, da grænsen er en lige streg, der ikke følger praktisk administrative, topografiske eller hydromorfologiske grænser. Herunder fremføres spørgsmål vedr. grænsedragningen i forhold til private haver, marker og landbrugsarealer, aktive råstofområder samt campingpladser.

Fredensborg Kommune, Guldborgsund Kommune, Hvidovre Kommune, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening samt flere lodsejere mener, at der er fejl forbundet med områdeafgrænsningen af konkrete områder.

Den gennemførte høring vedrører alene forslag til Natura 2000-planer. Selve Natura 2000-områdernes afgrænsning har været i offentlig høring i forbindelse med områdeudpegningen.

Grænserne er fastlagt med en præcision, som passer med landkort 1:25.000, hvilket stedvis kan betyde afvigelser på plus- minus ca. 25 meter i forhold til moderne digitale kortsystemer. Grænserne blev trukket således, at områderne skulle rumme den natur og de levesteder, som Danmark er forpligtet til at udpege områder for, samtidig med at man bestræbte sig på at opnå enkle grænser, som så vidt muligt fulgte eksisterende administrative eller fysiske grænser. Det kan være fredningsgrænser, registrerede § 3-grænser, veje, skel, vandløb og hegn m.m.. Nogle af den tids grænser er fysisk eller administrativt ændret eller fjernet sidenhen, men det ændrer ikke ved afgrænsningen af Natura 2000-området.

Aalborg Kommune, Faaborg-Midtfyns Kommune, Holstebro Kommune, Ikast-Brande Kommune, Nyborg Kommune, Næstved Kommune, Ringsted Kommune, Silkeborg Kommune, Sønderborg Kommune, Vesthimmerlands Kommune, Oceana, WWF Verdensnaturfonden, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, lokalkredse af Friluftsrådet, en lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening, Fugleværnfonden, samt flere borgere peger på behovet for kortlægning og udpegning af tilgrænsende arealer, herunder fredede arealer. Der lægges vægt på, at tilstrækkeligt store arealer er en forudsætning for at sikre gunstig bevaringsstatus.

Der er ikke en forpligtelse til at få al natur indlemmet i Natura 2000-planerne. Det er derfor heller ikke en fejl i afgrænsningen af det enkelte Natura 2000-område, at der forekommer naturtyper eller arter lige udenfor eller nær området, som ville være beskyttet og omfattet af Natura 2000-planen, hvis de befandt sig inde i området. EU har i øvrigt godkendt, at Danmark har udpeget tilstrækkeligt store Natura 2000-arealer.

3. Ønsker til nyt eller reduceret udpegningsgrundlag for arter og naturtyper

Bornholms Regionskommune, Fredensborg Kommune, Guldborgsund Kommune, Horsens Kommune, Læsø Kommune, Lyngby-Taarbæk Kommune, Randers Kommune, Silkeborg Kommune, Thisted Kommune, Danmarks Fiskeriforening, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Dansk Skovforening Landboforeningen Gefion, Landbrug & Fødevarer, Patriotisk Selskab på vegne af en række lodsejere, Sjællandske Familielandbrug, Dansk Skovforening, Østlige Øers Landboforening, Vestjysk Landboforening, lokalafdelinger af Danmark Jægerforbund, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, flere lodsejere samt en borger påpeger mangler vedr. kortlægningen af naturtyper på udpegningsgrundlaget. Der er både tale om tilfælde, hvor tilstedeværelsen af en naturtype efter høringspartens vurdering bør føre til udvidelse af området og tilfælde, hvor høringsparten mener, at en manglende naturtype bør føre til udtagelse af udpegningsgrundlaget. Der gives eksempler på overlappende kortlægning af naturtyper. Det fremføres, at kortlægningen af naturtyper for nogle områder er mangelfuld eller fejlagtig, og der gives udtryk for, at kortgrundlaget bør gøres tilgængeligt for høringsparterne.

Landbrug & Fødevarer finder, at processen forud for udpegningen af Natura 2000-områderne i sin tid var mangelfuld og finder på den baggrund, at der bør åbnes for en revurdering af udpegningsgrundlaget.

Allerød Kommune, Gribskov Kommune, Lolland Kommune, Mariagerfjord Kommune, Norddjurs Kommune, Silkeborg Kommune, Vordingborg Kommune, Foreningen Muslingeerhvervet, Dansk Botanisk Forening, Dansk Ornitologisk Forening, WWF Verdensnaturfonden, en lokalkreds af Fri-luftsrådet, lokalafdelinger af Danmarks Jægerforbund, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, Fugleværnsfonden, Arresøgruppen, samt flere lodsejere finder, at yderligere arter kvalificerer til at blive optaget på udpegningsgrundlaget eller, at arter bør fjernes fra udpegningsgrundlaget. Overvejende nævnes arter, der er på Habitatdirektivets bilag II eller IV eller Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I. Det nævnes også en lang række arter, der ikke er medtaget på disse lister. For fuglenes vedkommende påpeges det, at områdets vigtighed for trækfugle såvel som for ynglefugle bør indgå i udpegningsgrundlaget.

Den gennemførte høring vedrørte alene forslag til Natura 2000-planer. Ændringer i udpegningsgrundlag er sket og vil fremover ske i selvstændige processer med tilhørende offentlige høringsprocesser, typisk ca. hvert 6. år og på grundlag af opdateret viden fra den nationale overvågning. Udpegningsgrundlag for fugleområderne er opdateret i 2005 og for habitatområderne i 2009.

Natura 2000-planlægning er en rullende planlægning, hvor den enkelte Natura 2000-plans konkrete indsatsprogram alene gælder for en enkelt planperiode. Revisionen af planerne frem mod 2. planperiode i 2016 sker bl.a. på baggrund af reviderede udpegningsgrundlag. De input, Naturstyrelsen har modtaget i den netop afsluttede høringsrunde, vil – hvor det er relevant – blive vurderet i forbindelse med en eventuel revision af udpegningsgrundlaget forud for næste planperiode. Ved åbenlys fejl i udpegningsgrundlaget i de planer, der har været i høring er en indsats udeladt i 1. planperiode.

For at en art kan indgå i udpegningsgrundlaget, skal den forekomme regelmæssigt og i væsentligt omfang i området, samt enten være angivet på habitatdirektivets bilag II eller på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 eller være en tilbagevendende trækfugle-

art i en væsentlig forekomst. På samme måde kan udpegningsgrundlaget kun omfatte de naturtyper, der er på habitatdirektivets bilag I.

En række af de arter og forekomster, der angives i høringssvarene, er enten ikke listet på direktivernes relevante bilag eller forekommer i sporadisk omfang i området, og er derfor ikke optaget som udpegningsgrundlag. Danmarks Miljøundersøgelser har udarbejdet en teknisk anvisning om naturtypekortlægningen ([Kortlægning af terrestriske naturtyper](#)), som uddyber hvorledes kortlægningen finder sted. På www.naturstyrelsen.dk findes detaljerede kort og oplysninger om naturtyperne på udpegningsgrundlaget og data for mange af arterne.

4. Relationen til fuglebeskyttelsesdirektivet

Mariagerfjord Kommune, Fugleværnsfonden, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening samt flere lodsejere rejser spørgsmålet om sammenhæng mellem udpegning som habitatområde og en eventuel udpegning som fuglebeskyttelsesområde.

Udpegning af habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er sket på grundlag af de regler, der gælder efter de to direktiver. Områderne kaldes tilsammen Natura 2000-områder. Der er ikke en automatik i, at habitatområder også skal udpeges som fuglebeskyttelsesområder eller omvendt. Områderne er i alle tilfælde udpeget ud fra en vurdering af den konkrete forekomst af arter og naturtyper, herunder fugle, og områdernes egnethed som beskyttelsesområder. Der er ikke et krav om, at alle områder, der indeholder forekomster af relevante fuglearter, skal udpeges. Danmark har udpeget de områder, der anses for at være bedst egnede i overensstemmelse med fuglebeskyttelsesdirektivet, og efter Naturstyrelsens opfattelse er der ikke aktuelt grundlag for ændring heraf.

Prioritering af mål

Høringssvarene vedrørende prioritering af mål har især berørt følgende emne:

1. Modsatrettede interesser i naturplanerne

1. Modsatrettede interesser i naturplanerne

Gribskov Kommune, Herning Kommune, Horsens Kommune, Læsø Kommune, Thisted Kommune, Vestjysk Landboforening, Dansk Ornitologisk Forening, en lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening og lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening mener, at der er et behov for et udredningsarbejde om omfang og handlemuligheder i forbindelse med konflikten mellem modsatrettede interesser i naturplanerne.

Det er muligt at foretage en afvejning af modsatrettede naturinteresser i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Retningslinjerne herfor er fastlagt i overensstemmelse med direktiverne, og hovedreglen for målfastsættelsen fremgår af [målbekendtgørelsen](#). I tilfælde af modstridende naturinteresser kan hovedreglen for målfastsættelse fraviges, hvis det er uforeneligt med opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for andre naturtyper eller levesteder for arter, som efter en konkret afvejning prioriteres højere. Der henvises til målbekendtgørelsens § 5 for hvordan denne afvejning skal foretages. Derudover henvises der i øvrigt også til: "[Retningslinjer for den statslige Natura 2000 planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram](#)". Disse retningslinjer indeholder eksempler på, hvad der kan prioriteres, og hvilke kriterier der kan inddrages, hvis der skal foretages en prioritering. Der henvises i øvrigt til dette høringssvarets kapitel om indsatsprogram pkt. 2.

Naturstyrelsen har i øvrigt i afvejningen af modsatrettede naturinteresser i de enkelte Natura 2000-planer inddraget de kommentarer, som kommunerne fremsatte i den tekniske høring.

Prioriteringsreglerne i målbekendtgørelsens § 5 betyder efter Naturstyrelsens opfattelse, at der ikke er behov for yderligere udredningsarbejde.

Trusler herunder forstyrrelser

Høringssvarene vedrørende forstyrrelse har især berørt følgende punkter:

- 1. Præcisering af trusler og definition af forstyrrelse**
- 2. Kommentarer til trussels- og forstyrrelsesvurderinger**
- 3. Forslag til yderligere trusler, der bør beskrives i planerne**

1. Præcisering af trusler og definition af forstyrrelse

Danmarks Fiskeriforening, Dansk Sejlunion, Foreningen Muslingeerhvervet, Nordjysk Landbrugsforening efterlyser videnskabelige data som grundlag for at karakterisere noget som en trussel.

ByhaveNetværket, Dansk Kano- og Kajakforbund, Struer Sejlklub, Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere samt flere lodsejere efterlyser præcisering af trusler.

Trusler er aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller tilsammen vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Potentielle trusler kan forekomme i særlige tilfælde, hvor f.eks. en trussel vides at forekomme lejlighedsvis med flere års mellemrum.

Planerne er opbygget på den bedst tilgængelige viden, der er registreret i det nationale overvågningsprogram og bygger på års erfaring og undersøgelser af sammenhænge mellem påvirkninger og naturforhold. Det er Naturstyrelsens opfattelse, at de angivne negative påvirkninger er tilstrækkeligt belyste og dokumenterede, og styrelsen har i forbindelse med færdiggørelse af planerne været opmærksom på at skabe en større ensartethed og mere præcis angivelse af de relevante trusler, herunder primært fokusere på aktuelle og konstaterbare påvirkninger.

I den videre handleplanlægning og gennemførelse af indsatsen vil negative påvirkninger blive konkretiseret yderligere, for at undgå en indsats mod trusler, som ikke er til stede eller relevante for naturtilstanden.

Naturstyrelsen har ved færdiggørelsen af planerne som sagt været opmærksom på de modtagne bemærkninger. Ændringer i den konkrete plan vil fremgå af høringsnotatet til denne.

Mariagerfjord Kommuner, Norddjurs Kommune, Struer Kommune, Læsø Landbrug, Danmarks Jægerforbund, Friluftsrådet, lokalkredse af Friluftsrådet og WWF-Verdensnaturfonden efterlyser en klarere definition på, hvornår noget er en forstyrrelse.

Der er tale om en forstyrrelse når en konkret menneskelig aktivitet kan påvirke arter negativt. Der skal være tale om risiko for en varig forringelse af artens forekomst, såfremt forstyrrelsen ikke reduceres.

Hvorvidt en aktivitet har karakter af en forstyrrelse, som har betydning for arter eller naturtyper, afhænger af en konkret vurdering af f.eks. det samlede udpegningsgrund-

lag, beskyttelsesområdets størrelse, arten/naturtypens sårbarhed, beliggenhed samt type, omfang og evt. årstidsvariation af aktiviteten.

Naturstyrelsen har på baggrund af de modtagne bemærkninger sikret at der er en ensartet terminologi på tværs af planerne.

2. Kommentarer til trussel- og forstyrrelsesvurderinger

Flere lodsejere anfægter vurderingen af intensiv skovdrift som en trussel mod skovnaturtyperne. Der anføres bl.a., at dette skal ses i lyset af, at skoven har været drevet intensivt de sidste 200 år, og at de værdier der findes i dag, er et resultat af denne drift.

Nogle skovdyrkningstiltag kan forringe tilstanden i skovnaturtyperne væsentligt. Tilstands vurderingssystemet for skov er fastlagt i målbekendtgørelsen (BEK nr. 144 af 20. januar 2011). Det fremgår heraf, at skovdyrkningstiltag som f.eks. jordbearbejdning, kørsel i skovbunden, afvanding og fjernelse af dødt ved kan have væsentlig negativ indvirkning på skovtilstanden. Skovnaturtyperne skal sikres ved enten en drift, der bevarer skovnaturtyperne, eller i særlige tilfælde ved udlæg til urørt skov.

Danmarks Jægerforbund og flere lokalafdelinger af Danmarks Jægerforbunds samt flere lodsejere anser ikke jagt som forstyrrende. Omvendt vurderer Holmegaard Mose Komiteen jagt som ekstremt forstyrrende for fugle.

Danmarks Jægerforbunds og lokalafdelinger af Danmarks Jægerforbund anerkender ikke at jagt generelt er en trussel mod opnåelse af gunstig bevaringsstatus for udpegningsgrundlaget og ønsker derfor at fjerne eksemplet om "jagt" fra tabellen i resumeerne til planudkastene.

Natura 2000-planerne har ikke vurderet, hvorvidt jagt er en aktuel forstyrrelse, som skal reguleres yderligere, men beder Naturstyrelsen som vildtforvaltningsmyndighed om at vurdere, hvorvidt eksisterende reguleringer er tilstrækkelige. Naturstyrelsen opfatter ikke generelt jagt som en trussel, men i nogle beskyttelsesområder og ift. nogle arter kan yderligere regulering af jagt være nødvendigt. Det vil i givet fald ske i medfør af vildtforvaltningsloven efter de eksisterende principper og procedurer. Naturstyrelsen vil følge op herpå fra 2012 og frem.

Danmarks Jægerforbund ser ikke andeudsætning som et problem i forhold til kvælstofudledning, idet udsætning af ænder er under meget skrap lovgivningsmæssig regulering.

Andeudsætning er reguleret efter naturbeskyttelsesloven og jagt- og vildtforvaltningsloven, ligesom fodring (direkte i vand) er reguleret efter miljøbeskyttelsesloven.

Hvis igangværende lovlig udsætning eller fodring har negative konsekvenser for udpegningsgrundlaget, må kommunalbestyrelsen vurdere, om det er til hinder for at realisere Natura 2000-planen og søge at indgå en aftale med lodsejeren for at løse problemet, om nødvendigt pålægge lodsejeren at ophøre eller reducere fodringen. Hvis påbuddet indebærer et dokumenteret økonomisk tab, skal dette erstattes, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 2 a.

Danmarks Naturfredningsforening, Greenpeace, Oceana og WWF Verdensnaturfonden anfører, at fiskeripåvirkningen er for mangelfuldt beskrevet i planerne. Det anføres, at der er tilstrækkelig viden om fiskeriets negative påvirkning på både rev, boblerev og sandbanker til at agere. Det bemærkes, at truslen fra bifangst af marsvin bør medføre forbud mod fiskeri i Natura 2000-områderne. Det anføres videre, at udtag af fisk er en overordnet trussel, som mangler, idet det påvirker hele økosystemets sammensætning af flora og fauna, og er en trussel ved at fjerne fødegrundlaget for marsvin.

Danmarks Fiskeriforening anfører, at trawlfiskeri stort set ingen betydning har for naturtypen sandbanker, og at fiskeri med slæbende redskaber tæt på boblerev ikke vil forringe naturtypen. Det bemærkes, at konklusionerne fra en benyttet reference om fiskeriets påvirkning på revområder er anvendt ukorrekt. Det anføres videre, at der bør gennemføres flere undersøgelser af bifangst af marsvin, inden der gennemføres begrænsninger af fiskeriet i Natura 2000-områderne.

De marine Natura 2000-planer lægger bl.a. op til at sikre rev og boblerev mod ødelæggelse, herunder især fiskeri. Det er Fødevareministeriet, der som den ansvarlige myndighed for fiskerispørgsmål, skal følge op på indsatsen for at sikre udpegningsgrundlaget. Se i øvrigt svaret under dette høringsnotat kapitel om rollefordeling pkt. 1.

For så vidt angår marsvin, er det tilsvarende Fødevareministeriet, som er den ansvarlige myndighed. Det er således Fødevareministeriet som bl.a. skal vurdere behov for eventuel yderligere regulering af fiskeri for at begrænse bifangst af marsvin. Mængden af bifangst er ikke fuldt afdækket og dokumenteret. ICES har tidligere vurderet, at en bifangst under 1,7 % ikke har betydning på bestandsniveau.

Henvisningen til referencen "DMU, nr. 526. DMU, 2005" er fjernet i Natura 2000-planerne, med undtagelse af planen for området, hvor pilotprojektet er gennemført. I stedet er indføjet en generel sætning om fiskeriets påvirkning på rev, hvoraf fremgår, at det er alment erkendt, at fiskeri med slæbende redskaber påvirker rev i negativ retning. Se i øvrigt svaret til dette høringsnotat kapitel om datagrundlag pkt. 2.

Fiskeriets generelle påvirkning af fiskebestande og de marine økosystemer som helhed ligger udenfor indholdet af Natura 2000-planerne. Det gælder også fastsættelse af fiskekvoter, som bl.a. sker på grundlag af rådgivning fra ICES om, hvornår fiskebestandene udnyttes på et bæredygtigt grundlag. Kvoterne vedtages i sidste ende af EU's Ministerråd på baggrund af forslag fra Europa-Kommissionen. For yderligere oplysninger se Fødevareministeriets hjemmeside.

http://www.fvm.dk/biologisk_raadgivning.aspx?ID=44101

Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden og Greenpeace anfører, at miljøfarlige forurenende stoffer er en klar trussel, og ikke en potentiel trussel, som det er beskrevet i planerne, og efterlyser en beskrivelse af kilder til belastning med miljøfarlige forurenende stoffer.

Truslen fra miljøfarlige forurenende stoffer er i planerne beskrevet som potentiel, idet der ikke er konkrete undersøgelser fra de enkelte Natura 2000-områder, som har belyst truslen fra de miljøfarlige forurenende stoffer i området. Mht. beskrivelse af kilderne, som bl.a. er spildevandsudledninger, atmosfærisk deposition, skibsfart, landbrug og havbrug, henvises bl.a. til basisanalyserne til vand- og naturplanerne. Se i øvrigt svaret under dette høringsnotats kapitel om Indsatsprogram pkt. 2.

Ærø Kommune, Friluftsrådet og lokalkredse af Friluftsrådet ønsker ikke at begrænse færdsel i naturområderne. Dansk Sejlunion henstiller, at regulering af sejlads i kystnære farvande kun benyttes efter en konkret faglig vurdering og begrænses mest muligt i tid og sted.

Thisted Ro- og Kajakklub og Ho Bugt Sejlklub ønsker ikke, at der indføres yderligere restriktioner oven i allerede eksisterende sejladsforbud eller andre restriktioner.

Lokalkredse af Friluftsrådet finder ikke, at der bør indføres restriktioner i forhold til potentielle trusler som opankring og undervandjagt, hvor disse ikke finder sted i større omfang.

Friluftsrådet vurderer på baggrund af planforslagene, at der generelt er grundlag for at finde en fornuftig balance mellem beskyttelse og benyttelse i Natura 2000-områderne.

Region Sjælland ønsker en ensartet tilgang til håndtering af færdsel som forstyrrelse af sårbare arter i naturplanerne.

Naturstyrelsen lægger generelt vægt på, at der er en fornuftig balance mellem tilgængelighed og beskyttelse af naturen. Formålet med planlægningen er at sikre de arter og naturtyper, som det enkelte område er udpeget for at beskytte. Dette kan i konkrete tilfælde få betydning også for udnyttelse, herunder den rekreative udnyttelse, af områderne, eksempelvis ved periodevise adgangsbegrænsninger.

Hvordan forstyrrelser eventuelt skal reguleres, afhænger af en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde, og hvilken type forstyrrelse det drejer sig om. I en del tilfælde kan forstyrrelser løses ved gennemtænkt planlægning af aktiviteter eller stiforløb, placering af fællesanlæg og faciliteter mm. Men ellers reguleres adgang og de almindeligst optrædende forstyrrelser af de generelle bestemmelser i naturbeskyttelsesloven, jagt- og vildtforvaltningsloven og fiskeriloven. Det kan dog ikke udelukkes, at der i nogle områder kan være behov for periodevise egentlige begrænsning af færdslen i f.eks. yngletiden, udover hvad der gælder i dag.

I de tilfælde, hvor der skal ske en opfølgende statslig regulering af færdsel eller udnyttelsen af et område, vil det ske efter den praksis og de procedurer, som staten hidtil har anvendt. Naturstyrelsen vil således inddrage Vildtforvaltningsrådet og nedsætte brugergrupper mm., hvis yderligere regulering gennem jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder bliver relevante.

Derudover kan det oplyses, at jagttider – og dermed jagtbare arter - løbende bliver justeret i bekendtgørelse udstedt i medfør af jagt- og vildtforvaltningsloven. Se i øvrigt Naturstyrelsens hjemmeside om hvor reglerne om jagt kan findes på:
www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Jagt/

Naturstyrelsen har i lyset af høringssvarene i øvrigt været opmærksom på at præcisere teksten, for så vidt angår beskrivelsen af forstyrrelser.

3. Forslag til yderligere trusler, der bør beskrives i planerne

Aalborg Kommune, Norddjurs Kommune, Næstved Kommune, Vordingborg Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, lokaldeling af Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Jægerforbund Biologisk Forening for Nordvestjylland, Greenpeace, lokalkreds af Friluftsrådet, WWF-

Verdensnaturfonden, Dansk Ornitologisk Forening, lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening samt en lodsejer efterlyser, at flere trusler tilføjes naturplanerne.

Vordingborg Kommune efterlyser, at alle trusler kortlægges af staten, mens Limfjordsrådet efterlyser, at alle trusler i vand- og Natura 2000-planerne behandles samtidigt for at sikre en effektiv og ressourceøkonomisk indsats på lang sigt.

Natura 2000-planerne har efter Naturstyrelsens opfattelse beskrevet de kendte, relevante og aktuelle trusler med fokus på de, som faktisk er muligt at håndtere forvaltningsmæssigt. Grundlaget for trusselsvurderingen er primært den nationale overvågning. Potentielle, hypotetiske trusler indgår ikke i planerne.

Da vand- og Natura 2000-planerne er udarbejdet parallelt har det været muligt at se planerne i sammenhæng og håndtere trusler tilsvarende i sammenhæng. Der er således en ansvarsfordeling mellem vand- og naturplanerne, hvor vandplanlægningen håndterer påvirkningen fra næringsstoffer.

De fremkomne konkrete bemærkninger om trusler er vurderet, og der er foretaget justeringer i overensstemmelse med ovenstående, i forbindelse med færdiggørelsen af de enkelte Natura 2000-planer.

Andre naturbeskyttelsesinteresser

Høringsvarene vedrørende andre naturbeskyttelsesinteresser har især berørt følgende punkter:

- 1. Indsatsen for øvrige Natura 2000-arter samt andre naturinteresser**
- 2. Spørgsmål vedr. Natura 2000-planernes konsekvenser for den øvrige natur**

1. Indsatsen for øvrige Natura 2000-arter samt andre naturinteresser

Aarhus Kommune, Holstebro Kommune, Jammerbuget Kommune, Mariagerfjord Kommune, Thisted Kommune, Læsø Kommune, Dansk Botanisk Forening, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening samt en lodsejer og en borger finder, at planudkastene i nogle tilfælde mangler at nævne andre værdifulde naturinteresser end de arter og naturtyper, der er på det aktuelle udpegningsgrundlag. Natura 2000-arter, herunder fugle, der forekommer i de konkrete områder, fremhæves og det fremføres, at de også bør omfattes af naturplanerne. Tidligere oversete forekomster og senere indvandrede forekomster af arter nævnes også.

Region Sjælland, Dansk Ornitologisk Forening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, en lokalkreds af Friluftsrådet samt en privatperson fremfører, at andre væsentlige naturinteresser som rødlistede arter, fredede arter, samt særligt karakteristiske arter eller artsgrupper, som fx engfugle eller varmekrævende insekter, bør omfattes af Natura 2000-planen. Der udtrykkes ønske om, at disse arter nævnes i områdebeskrivelsen for at sikre, at man er opmærksom på disse arter og deres forvaltningsbehov i den videre planproces.

Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening finder det desuden ønskeligt at få kortlagt eventuelle forekomster af rødlistede arter i Natura 2000-områderne.

Der er foretaget kortlægning og dataindsamling i områderne. Skulle der alligevel være fejl eller væsentlige oversete forekomster af Natura 2000-arter, vil dette blive rettet i de enkelte planer, og det vil fremgå af høringsnotatet for den enkelte plan. Skulle der være nye, betydende forekomster vil disse også blive samlet op i den fremadrettede løbende dataindsamling der foregår, og vil dermed komme til at indgå i næste planperiode fra 2016.

Natura 2000-planlægningen vedrører efter miljømålsloven og skovloven alene udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne. I praksis vil en indsats for bestemte naturtyper og arter i et naturområde typisk have en positiv betydning også for andre arter og naturtyper i samme område. Den positive effekt af Natura 2000-planlægningen forventes derfor at være bredere end de konkrete direktivforpligtelser. SMV-rapporten, der er udarbejdet parallelt med de foreliggende Natura 2000-planer, angiver, hvis Natura 2000-planen forventes at være i modstrid med andre interesser.

Natura 2000-planlægningen tilsidesætter ikke EU-direktivernes øvrige forpligtelser til naturbeskyttelse, hvorfor der fortsat kan ske en indsats for og er krav om beskyttelse af andre arter eller naturarealer uafhængigt af Natura 2000-planerne. Naturplanerne og udpegningsgrundlaget ændrer heller ikke på de regler, der i øvrigt gælder for beskyttelsen af naturen, herunder andre væsentlige naturinteresser. F.eks. vil naturbeskyttelsesloven og jagt- og vildtforvaltningsloven fortsat gælde, uanset om et konkret areal eller en art er direkte nævnt i Natura 2000-planen.

For yderligere information henvises til dette høringsnotats kapitler om udpegningsgrundlag og afgrænsning samt overvågning.

Naturstyrelsen har specifikt vurderet de konkrete bemærkninger til de enkelte Natura 2000-planer. Håndtering af disse bemærkninger vil fremgå af høringsnotatet for den enkelte plan.

2. Spørgsmål vedr. Natura 2000-planernes konsekvenser for den øvrige natur
Skanderborg Kommune, Limfjordsrådet, Dansk Botanisk Forening, Greenpeace samt lokalforeninger af Dansk Ornitologisk Forening frygter, at naturen i Danmark med naturplanerne vil blive opdelt i A- og B-natur, idet naturplanerne tager afsæt i naturen inden for Natura 2000-områderne.

Region Sjælland påpeger, at naturplanerne bør arbejde med kobling af naturområder i korridorer.

Natura 2000-planerne er ikke nogen hindring for, at der også sker en indsats udenfor Natura 2000-områderne. Det gælder bl.a. gennem indsatsen der følger af nationalparker, registrering og plejetiltag for § 3-natur, etablering af randzoner og rejsning af skov mm. Hertil kommer den indsats, der gennemføres af kommunerne, som med kommunalreformen har fået et væsentligt ansvar på naturområdet. Der anvendes årligt ca. 100 mio kr. til projektindsatsen mv. i kommunerne.

Bemærkningerne giver ikke anledning til ændring af Natura 2000-planerne.

Klima

Høringssvarene vedrørende Klima har berørt følgende punkt:

1. Klimahensyn i Natura 2000-planerne

1. Klimahensyn i Natura 2000-planerne

Aalborg Kommune, Guldborgsund Kommune, Hedensted Kommune, Ikast-Brande Kommune, Næstved Kommune, lokalforening af Danmarks Naturfredningsforening og lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening efterlyser, at staten allerede i første planperiode tager højde for og i konkrete tilfælde handler i forhold til en eventuel vandstandsstigning der måtte følge af klimaforandringerne.

Kommunernes Landsforening samt Region Sjælland mener, at der er behov for en grundlæggende nyorientering af planerne set i relation til klimaændringer, som kan få konsekvenser for naturforvaltningen fremover.

Omdrejningspunktet for Natura 2000-indsatsen i 1. planperiode er at sikre den eksisterende natur og hindre yderligere tilbagegang. Der er ikke derudover et ekstra eksplicit fokus på at dæmme op for klimaeffekterne. Omvendt vil den foreslåede indsats i de foreliggende planer medvirke til at understøtte en indsats mod klimaeffekter på naturen. Det gælder særligt i forhold til den indsats i planerne, der skal medvirke til at binde naturarealer sammen, så de bliver mere robuste. Der gøres også en indsats for at særligt truede arter og naturtyper får forbedrede spredningsmuligheder. Natura 2000-planerne vil således på nogle områder understøtte en indsats for klimatilpasning.

Datagrundlag

Høringssvarene vedrørende datagrundlag har især berørt følgende punkter:

- 1. Datagrundlaget for arter, herunder fuglene**
- 2. Datagrundlaget for naturtyper**
- 3. Datagrundlag generelt**
- 4. Datatilgængelighed og ansvar for tilvejebringelse af data**

1. Datagrundlaget for arter, herunder fuglene

Gribskov Kommune, Guldborgsund Kommune, Hillerød Kommune, Holbæk Kommune, Læsø Kommune, Kommunernes Landsforening, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Landboforeningen GEFION, Landbrug & Fødevarer, Sjællandske Familielandbrug, Østlige Øers Landboforening, Friluftsrådet, Danmarks Jægerforbund, flere lokalafdelinger af Danmarks Jægerforbund, en lokalafdeling af Friluftsrådet, flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, flere lokalafdelinger af Danmarks Ornitologisk Forening, samt flere lodsejere fremfører, at der mangler viden om visse af de udpegede arter, dels i forhold til forekomst og vurdering af bevaringsstatus og dels i forhold til at kunne sikre arterne imod forstyrrelse samt erkendelse af deres tålegrænser. Det understreges af flere af disse høringssvar, at basisanalysens kortlægning af arter er ufuldstændig, og at det faglige grundlag for planerne bør revideres.

Region Sjælland, Mariagerfjord Kommune, Thisted Kommune, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Ornitologisk Forening, WWF Verdensnaturfonden, lokalafdelinger af Danmarks Jægerforbund, en lokalkreds af Friluftsrådet, Højer, Emmerlev og Ballum Jagtforening, flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, Fugleværnsfonden, Aage V. Jensen Naturfond samt en lodsejer finder, at datagrundlaget for fuglene er utilstrækkeligt og forældet. Der henvises i mange høringssvar til den viden, der eksisterer i DOF-basen, samt viden indsamlet gennem bl.a. Dansk Ornitologisk Forenings Caretakerordning.

Der er i planerne anvendt de nyeste, kvalitetssikrede nationale datasæt. Det har fra [miljømålslovens](#) vedtagelse været kendt, at der ikke ville være målrettede datasæt til stede for alle arter og naturtyper til 1. planperiode, hvorfor det fremgår af lovbemærkningerne, at første generation Natura 2000-planer bygger på foreliggende data. Naturstyrelsen har ved udarbejdelse af planerne taget højde herfor ved for arter og naturtyper med solide og opdaterede datasæt at formulere mere konkrete mål og krav til indsatsen, end for de hvor data er mindre præcise.

De data om fugle, som indberettes til EU, og som Danmark er forpligtet til at arbejde efter, bygger på minimum 12-års registreringer. Danmark har sidste gang indberettet data i 2005 og på baggrund heraf opdateret udpegningsgrundlaget i områderne i 2006 efter de EU-retningslinjer, der gælder herfor. Næste samlede datasæt vil foreligge i 2012 med henblik på EU-rapportering i udgangen af 2013. Disse data vil indgå i Natura 2000-planlægningen, når datasættet er sammenstillet og afrapporteret til EU.

Naturstyrelsen finder ikke grundlag for at planlægge ud fra enkelte års registreringer fra de forskellige Natura 2000-områder, men anvender i planerne kvalitetssikrede data, som indgår i den officielle danske afrapportering til EU. Der er dog i de endelige

planer, i lyset af de fremkomne bemærkninger, indføjede oplysninger om fuglearters nationale bevaringsstatus.

2. Datagrundlaget for naturtyper

Herning Kommune, Horsens Kommune, Høje-Tåstrup Kommune, Ikast-Brande Kommune, Næstved Kommune, Silkeborg Kommune, Slagelse Kommune, Viborg Kommune, Landboforeningen Centrovic, Landbrug & Fødevarer, Patriotisk Selskab, Vestjysk Landboforening, en lokalafdeling af Botanisk Forening, Greenpeace, Danmarks Naturfredningsforening, flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening samt en række lodsejere finder, at kortlægningen af de udpegede habitatnaturtyper er mangelfuld eller utilstrækkelig eller med for ringe detaljeringsgrad.

Naturtypedata til brug for Natura 2000-planlægningen er indsamlet i det nationale overvågningsprogram, hvor der via feltbesigtigelser er sket en registrering af naturtyper og naturtilstandsparametre i alle områder for de mest udbredte og/eller truede naturtyper.

Registreringer er gennemført efter særligt udviklede metoder med tilhørende tekniske anvisninger, som sikrer ensartethed på tværs af områder og landsdele. Naturstyrelsen vurderer på den baggrund, at data samlet set er tilstrækkelige til at basere en planlægning på. Hvis der for konkrete arealer skal indgås aftaler eller træffes afgørelser, skal der foretages en konkret vurdering for de pågældende arealer. På den anden side er det rigtigt, at der ikke foreligger landsdækkende dataserier for alle arter og naturtyper. Derfor skal der og vil der løbende blive indsamlet nye og supplerende data som led i det nationale overvågningsprogram.

Limfjordsrådet, Danmarks Fiskeriforening, Foreningen Muslingeerhvervet, WWF Verdensnaturfonden, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening samt en lokalkreds af Friluftsrådet påpeger, at kortlægningen af de udpegede marine habitatnaturtyper er ufuldstændig eller utilstrækkelig.

Greenpeace samt WWF Verdensnaturfonden finder det kritisabelt, at al den viden der findes tilgængeligt om fiskeriaktiviteterne i Natura 2000-områderne ikke indgår i planerne. Danmarks Fiskeriforening henviser ligeledes til, at tilgængelige fiskeridata ikke benyttes i planer.

Greenpeace, Danmarks Naturfredningsforening og Danmarks Fiskeriforening finder det vigtigt, at viden om betydningen af fiskeriet i relation til tilstandsvurdering inddrages.

Naturstyrelsen er opmærksom på den særlige problemstilling vedrørende datagrundlaget for de marine naturtyper. Planforslagene var baseret på alle eksisterende og tilgængelige oplysninger. I de områder, hvor Naturstyrelsen efterfølgende har fået adgang til kvalitetssikrede fiskeri-data, vil disse blive indføjede i de enkelte, endelige planer. Hertil kommer, at Naturstyrelsen i foråret 2011 har iværksat en marin naturtypekortlægning, som vil indgå i kommende planperioder.

3. Datagrundlag generelt

Aabenraa Kommune, Bornholms Regionskommune, Guldborgsund Kommune, Haderslev Kommune, Hjørring Kommune, Jammerbugt Kommune, Lemvig Kommune, Lolland Kommune, Læsø

Kommune, Mariagerfjord Kommune, Morsø Kommune, Næstved Kommune, Rebild Kommune, Sorø Kommune, Struer Kommune, Thisted Kommune, Viborg Kommune, Vordingborg Kommune, Limfjordsrådet, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Dansk Sejlunion, Dansk Skovforening, Foreningen Muslingeerhvervet, Landbrug & Fødevarer, Landbrugsorganisationerne i Syddanmark, Biologisk Forening for Nordvestjylland, Danmarks Jægerforbund, Friluftsrådet, Greenpeace, Naturforeningen Åmosen, Venstre i Jammerbugt Kommune, WWF Verdensnaturfonden, en lokalafdeling af Danmarks Jægerforbund, flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, samt en række lodsejere og borgere finder, at datagrundlaget for vand- og naturplanerne er forældet og i visse tilfælde indeholder ukorrekte data. Det fremføres af høringsparterne, at det på denne baggrund kan være vanskeligt at vurdere naturtilstanden og efterfølgende bedømme kommunernes indsats i planperioden. Enkelte kommuner ønsker at anvende nyere data i forbindelse med udarbejdelsen af de kommunale handleplaner.

Natura 2000-planlægningen er en rullende planlægning, som opdateres hvert 6. år (dog hvert 12. år for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Data i planerne er de seneste kvalitetssikrede, nationale data, og det er de data, som sikrer ensartethed og danner grundlag for 1. planperiode og de dertil knyttede tilskudsordninger mv.

Vurderingen af en kommunes indsats i planperioden vil ske på grundlag af den faktisk konstaterbare indsats og ikke registrerede ændringer i naturen, da disse ofte først kan ses efter en årrække.

Er der konstateret specifikke fejl i de enkelte Natura 2000-planer vil disse blive rettet.

4. Datatilgængelighed og ansvar for tilvejebringelse af data

Hjørring Kommune, Holbæk Kommune, Mariagerfjord Kommune, Norddjurs Kommune, Randers Kommune, Slagelse Kommune, Struer Kommune, Thisted Kommune, Vejle Kommune, Vesthimmerlands Kommune samt Region Sjælland finder det væsentligt, at staten tilvejebringer en fuldstændig kortlægning af habitatnaturtyperne. Det understreges blandt andet, at disse data er et nødvendigt grundlag for kommunernes handleplaner, indsats og målopfyldelse, og at de derfor bør indgå i planerne.

Hillerød Kommune finder det problematisk, at basisanalysernes kortlægning af artslevesteder ikke er gjort tilgængelig i forbindelse med den offentlige høring.

Herning Kommune, Mariagerfjord Kommune, Norddjurs Kommune, Næstved Kommune, Limfjordsrådet, Dansk Skovforening, Danmarks Jægerforbund påpeger vigtigheden af, at resultaterne af kortlægningen af såvel arter som naturtyper gøres tilgængeligt for alle parter på en overskuelig og velformidlet måde.

1. generation af Natura 2000-planerne er, som det er anført i miljømålsloven, baseret på eksisterende viden. Alle data er tilgængelige i Danmarks Miljøportal. Naturstyrelsen vil i forbindelse med offentliggørelsen af de endelige planer give en særlig adgang til de anvendte plandata på NST.dk, således at kommunerne får enklere adgang til de data, der vil indgå i handleplanlægningen.

I amternes basisanalyser indgik kort med artslevesteder. Da de anvendte metoder og kort er uensartede og ikke sammenlignelige, har Naturstyrelsen valgt at udelade dem

af Natura 2000-planerne. Den igangværende kortlægning af arternes levesteder efter ensartede kriterier bliver løbende offentliggjort på Miljøportalen.

Tilstandsvurdering og bevaringsstatus

Høringssvarene vedrørende tilstandsvurdering og bevaringsstatus har især berørt følgende punkter:

1. Kommentarer til tilstandsvurderingerne og deres grundlag
2. Kommentarer til bevaringsstatus
3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer

1. Kommentarer til tilstandsvurderingerne og deres grundlag

Mariagerfjord Kommune, Aage V. Jensens Naturfond, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforeninger og en borger er kritiske i forhold til tilstandsvurdering af skov, idet der blandt andet ikke er vurderet forekomst af dødt ved. Der peges blandt andet på, at hovedformålet med habitatdirektivet er naturbeskyttelse, og der stilles på den baggrund spørgsmålstejn ved de anvendte kriterier for vurdering af skovenes tilstand.

Patriotisk Selskab på vegne af flere lodsejere samt flere lodsejere ønsker ny vurdering af skovarealer, da de stiller sig uforstående overfor tilstandsvurderingen.

Tilstandsvurderingssystemet og dermed bevaringsstatus for skov er fastlagt i [målbekendtgørelsen](#). Skovtilstandssystemet følger den fortolkning af skovnaturtyperne, som EU-kommissionen har meddelt. Bekendtgørelsen blev udstedt i januar 2011, efter en tidligere offentlig høring, og er derfor ikke en del af denne høringproces.

De fremkomne bemærkninger giver derfor ikke anledning til at ændre planforslagene.

Jammerbugt Kommune, Sorø Kommune, Vordingborg Kommune, Limfjordsrådet, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Jægerforbund og en lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening peger på den manglende kortlægning og tilstandsvurdering af nogle naturtyper og arter. Efter Jammerbugt Kommunes vurdering vil dette for søernes vedkommende kunne føre til utilsigtet forringelse af deres økologiske tilstand.

Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden opfordrer til, at der udvikles tilstandsvurderingssystemer for de naturtyper, hvor dette mangler, og at undersøgelser vedrørende andre naturtyper, der har ukendt prognose som resultat af manglende data, bliver iværksat. Greenpeace og WWF Verdensnaturfonden fremhæver særligt de marine naturtyper, herunder rev og sandbanker. Greenpeace, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden fremhæver desuden særligt behovet for en vurdering af bevaringsstatus for sandbanker, og at denne bør være implementeret i løbet af første planperiode.

Det er forudsat i miljømålsloven, at første planperiode bygger på eksisterende data. Naturstyrelsen anerkender at disse data ikke er komplette og fuldt dækkende for naturtyper og arter. Med det nye overvågningsprogram er Miljøministeriet ved at samle opdaterede og supplerende data bl.a. til udvikling af yderligere naturtilstandssystemer, herunder for de marine naturtyper. På den anden side er det Naturstyrelsens opfattelse, at det eksisterende nationale overvågningsprograms generering af viden om påvirkninger og trusler mod de enkelte naturtyper og arter er et tilstrækkeligt grundlag til

at prioritere den relevante nationale indsats. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om "datagrundlag".

Uanset evt. manglende tilstandsvurdering og kortlægning for visse arter og naturtyper, gælder habitatdirektivets krav om konsekvensvurdering af planer og projekter, som implementeret i bl.a. habitatbekendtgørelsen. Hermed er Natura 2000-områderne og udpegningsgrundlaget i det enkelte område beskyttet mod forringelser fra nye byggerier og anlægsprojekter mv.

Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om "indsatsplaner", pkt. 2.

2. Kommentarer til bevaringsstatus

Patriotisk Selskab fremfører, at der ikke findes retningslinjer for vurdering af gunstig bevaringsstatus, hvilket medfører stor risiko for subjektivt skøn og uensartet sagsbehandling.

Habitatdirektivet angiver, hvilke kriterier der indgår i vurdering af gunstig bevaringsstatus. By- og Landskabsstyrelsen udarbejdede i 2009, på basis af direktivets kriterier for gunstig bevaringsstatus, fælles retningslinjer for vurdering af bevaringsstatus.

http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/4F397BE1-4B44-4D83-896F-1EF7A5149891/113208/Retningslinjer_Natura2000.pdf

WWF Verdensnaturfonden anfører, at fiskeriets effekt bør indgå i vurderingen af bevaringsstatus. Danmarks Fiskeriforening anfører, at bevaringsstatus ikke forbedres ved at forbyde fiskeri i omkringliggende ikke-udpegede områder, samt at garnfiskeri har minimal bifangst af fugle og ikke er til hinder for gunstig bevaringsstatus for disse. Greenpeace og Danmarks Fiskeriforening bemærker, at råstofindvinding ikke er forenelig med gunstig bevaringsstatus.

Fiskeriets effekt indgår i vurderingen af bevaringsstatus/prognose i planerne. Således er f.eks. prognosen vurderet ugunstig for rev og boblerev som følge af fiskeri med bundslæbende redskaber. Fødevareministeriet er ansvarligt for opfølgningen på planerne, herunder at fiskeri ikke er til hinder for opnåelsen af gunstig bevaringsstatus. For så vidt angår råstofindvinding, er Miljøministeriet myndighed for råstoffer på havet, og den eksisterende lovgivning om VVM og konsekvensvurderinger efter habitatdirektivet sikrer, at der ikke gives tilladelse til råstofindvinding, hvis det kan skade et områdes udpegningsgrundlag.

Danmarks Naturfredningsforening anerkender ikke vurderingen af skovnaturtypernes bevaringsstatus. Foreningen mener, at vurderingen er baseret på mangelfulde oplysninger, da bevaringsstatus for skovnaturtyperne er vurderet på basis af de "karakteristiske arter" bevaringsstatus, og de "typiske arter" bevaringsstatus ikke er taget i betragtning. Årsagen er, at den danske udgave af habitatdirektivet er fejloversat således at "typiske arter" er blevet til "karakteristiske arter". Det gør en væsentlig forskel, fordi karakteristiske arter er de arter, som naturtyperne identificeres og afgrænses efter, mens de typiske arter skal bruges til at vurdere naturtypernes naturtilstand.

Tilstandsvurderingssystemet og dermed bevaringsstatus for skov er fastlagt i [målbekendtgørelsen](#). Skovtilstandssystemet følger den fortolkning af skovnaturtyperne, som EU-kommissionen har meddelt. Bekendtgørelsen blev udstedt i januar 2011, efter en tidligere offentlig høring, og er derfor ikke en del af denne høringsproces.

3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer

Landboorganisationerne i Syddanmark efterlyser en nærmere beskrivelse og definition af begrebet "gunstig bevaringsstatus", da dette ville gavne læsernes forståelse af Natura 2000-planerne. Der peges på den stærke påvirkning landbruget har haft på naturen mange steder, og stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt det er realistisk at tilstræbe en historisk naturtilstand, f.eks. som den var i området for 50-100 år siden.

En lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening efterlyser et mere rummeligt indhold i betegnelsen "gunstig bevaringsstatus".

Begrebet "gunstig bevaringsstatus" er defineret i habitatdirektivets art. 1 og indarbejdet i [habitatbekendtgørelsens](#) § 4, stk. 3. Kort sagt har en naturtype gunstig bevaringsstatus, når dens udbredelse er stabil eller i udbredelse, dens struktur og funktioner er til stede, og dens karakteristiske arter har gunstig bevaringsstatus. En art har gunstig bevaringsstatus, når den er til stede i en levedygtig bestand, og artens udbredelsesområde er stabilt eller i fremgang og stort nok til at opretholde arten på sigt.

Direktivforpligtelsen er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, der indgår i de respektive Natura 2000-områders udpegningsgrundlag. I det omfang bevaringsstatus var stabil ved direktivernes ikrafttræden og stadig er det, er en sikring af denne tilstand tilstrækkelig, men i de tilfælde, hvor bevaringsstatus ikke var stabil ved direktivernes ikrafttræden, kan en aktiv forvaltningsindsats være nødvendig for at opnå gunstig bevaringsstatus.

Der er hverken i direktiverne eller Natura 2000-planerne tale om at sikre en historisk naturtilstand, men en naturtilstand, hvor arter og naturtyper også på lang sigt kan opretholde sig selv.

De fremkomne bemærkninger giver derfor ikke anledning til at ændre planforslagene.

Målsætning

Høringssvarene vedrørende målsætning har især berørt følgende punkter:

1. Målsætninger for arter og naturtyper med ukendt bevaringsstatus
2. Målsætningernes konkretiseringsniveau og specificering af formuleringer
3. Andre temaer

1. Målsætninger for arter og naturtyper med ukendt bevaringsstatus

Lolland Kommune og Vordingborg Kommune mener det er vanskeligt at forholde sig til målsætninger og retningslinjer, da en række naturtyper og arter endnu ikke er kortlagt ,og da hovedparten af virkemidlerne ikke er fastlagt endnu.

Bornholms Regionskommune finder det uklart, hvordan regionskommunen forpligtes overfor naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med ukendt prognose, idet kommunen på den ene side forpligtes til at arbejde mod målet ”gunstig bevaringsstatus”, men samtidig ikke kender udgangspunktet. Det bør fremgå tydeligere i forordet til planen, at kommunen ikke er forpligtet til en indsats overfor de pågældende naturtyper trods den forpligtende målsætning.

Landboorganisationerne i Syddanmark og Patriotisk Selskab finder det betænkeligt, at der fastsættes målsætninger for arter med ukendt prognose, og mener, at arter og naturtyper med ukendt prognose bør undersøges nærmere, inden de målsættes. Dette blandt andet for at undgå målsætninger, som ikke kan opfyldes, uanset indsats.

Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening finder formuleringen ”For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus” ufyldestgørende. Lokalafdelingerne anbefaler følgende tilføjelse: ”Til sikring af ovenstående, udvikles et overvågnings/tilstandsvurderingssystem dækkende samtlige naturtyper/arter i området.”

Målsætningen for alle udpegede naturtyper og arter er i henhold til habitatdirektivet opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Det gælder uanset om der findes Natura 2000-planer eller ej. Forpligtelsen er ikke betinget af nationale tilstandsvurderingssystemer eller et særligt vidensniveau opnået gennem detaljeret kortlægning og planlægning. Målsætningen har været gældende for alle myndigheder siden habitatdirektivets ikrafttræden i 1994.

Både amter, og efter kommunalreformen kommunerne, samt staten har desuden i årevis gennemført naturforvaltning, så der eksisterer efter Naturstyrelsens opfattelse både viden og erfaring til at udarbejde planer og gennemføre en målrettet forvaltning. Planernes målsætninger og retningslinjerne i indsatsprogrammet er endvidere afstemt efter, hvor gode data og erfaringer fra myndighedernes naturforvaltning af den pågældende art eller naturtype er. Det er i den forbindelse væsentligt at være opmærksom på, at den konkrete indsats som planerne omfatter, alene er den indsats som fremgår af den enkelte plans indsatsprogram.

Naturstyrelsen er gennem det nye overvågningsprogram fra 2011 ved at indhente yderligere data til bl.a. udvikling af yderligere tilstandssystemer til den kommende planperiode. Supplerende data og øget viden kan betyde, at der kan ske ændringer af målsætninger i kommende planperioder. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om overvågning.

2. Målsætningernes konkretiseringsniveau og specificering af formuleringer

Mariagerfjord Kommune, Centrovicé, Biologisk Forening for Nordvestjylland, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Botanisk Forening, WWF Verdensnaturfonden, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, en lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening og flere lodsejere opfordrer til, at målsætningerne konkretiseres, da de finder de konkrete målsætninger for ukonkrete og svære at forholde sig til.

Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden er bekymret for, at ukonkrete målsætninger vil betyde, at det for kommuner eller statslige myndigheder kan være svært at vurdere, om en aktivitet eller et projekt vil være i strid med målsætningerne for et område.

Landbrug & Fødevarer fremfører, at når der ikke fremgår stedsspecifikke angivelser af, hvor målene skal opfyldes, samtidig med at der er tale om meget konkrete mål, er det meget svært at kommentere på de konkrete målsætninger.

Landbrug & Fødevarer peger også på, at Danmark kun er forpligtet til at sikre arternes levesteder, og ikke en bestemt bestandsstørrelse. På den baggrund opfordres der til en nøje gennemgang af samtlige planer, da der i mange planer fremgår klare mål for individantal af arter. Også en lokalafdeling af Danmarks Jægerforbund finder, at målsætningerne i nogle tilfælde er u hensigtsmæssigt præcise.

Guldborgsund Kommune, Centrovicé, Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening oplever, at målsætningerne i nogle tilfælde er meget ukonkrete, mens de i andre tilfælde er meget konkrete, med eksakte talangivelser. For antallet af rastende fugle henstilles det til, at man opererer med et interval, i stedet for præcise mål for antal fugle.

Målsætningerne afspejler direktivforpligtelsens generelle krav om gunstig bevaringsstatus og en afvejning af modsatrettede naturinteresser, hvis sådanne forekommer i det enkelte Natura 2000-område. Det er endvidere vigtigt at være opmærksom på, at målsætningerne er meget langsigtede og derfor skal være robuste i forhold til en udvikling og naturforvaltningsindsats over en mangeårig periode. Det er Naturstyrelsens opfattelse, at vedtagelsen af målsætninger for hvert enkelt udpeget område vil understøtte myndighedernes vurdering af, om en aktivitet eller et projekt vil være i modstrid med direktivforpligtelserne. Også selvom målsætningerne på visse områder kan virke overordnede, er planerne med til at sætte en betydeligt klarere ramme end tidligere, hvor der ikke har været formuleret områdespecifikke målsætninger for de forskellige dele af udpegningsgrundlaget.

I forhold til de høringssvar, som hæfter sig ved, at målsætninger bør være knyttet til arternes levesteder og ikke konkrete bestandsstørrelser eller individantal, så er Naturstyrelsen enig heri. Målsætningerne i de endelige planer er rettet mod sikring af leve-

steder og ikke sikring af et bestemt individantal. Dette afspejler sig også i lovgivningen, hvor Natura 2000-planlægningen og indsatsen tager udgangspunkt i, at man ikke kan sikre bestemte arters antal, men alene skabe forudsætningerne for deres tilstedeværelse.

På baggrund af de enkelte høringssvar er forskelligheder i måden at opstille mål på, herunder konkretiseringsgrad, blevet vurderet, og planerne er justeret i overensstemmelse med ovenstående bemærkninger til høringssvarene. Bemærkningerne om uensartet konkretiseringsgrad har således indgået i færdiggørelsen af Natura 2000-planerne, hvor en større grad af ensartethed er søgt opnået. Gennemskrivningen har ikke medført, at målsætningerne er blevet mere specifikke, eller at det langsigtede ambitionsniveau er ændret.

Vedrørende konkretisering af hvilke arealer, der skal bidrage til målopfyldelsen, henvises der til dette høringssnotats kapitel om indsatsplaner, pkt. 1.

Mariagerfjord Kommune, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, en lokalafdeling af Dansk Ornitologisk Forening og en borger ønsker en uddybelse af formuleringen "såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil", i forbindelse med målsætninger om udvidelse af naturtyper. En lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening mener, at formuleringen gør det umuligt at vurdere sikkert, hvornår en fravigelse fra de fastsatte mål er acceptabel.

Formuleringen er rettet mod situationer, hvor de naturgivne forhold, herunder geologi, topografi og hydrologi, kan gøre det umuligt eller uhensigtsmæssigt at tilstræbe en udvidelse af en naturtypes areal indenfor området. Eksempelvis vil det være uhensigtsmæssigt at forsøge at etablere et større areal med naturtypen "bøg på muld", i et område, hvor der ikke naturligt findes flere arealer med muldjord end dem, der allerede er bevokset med bøg.

Kommunerne er ansvarlig myndighed for naturforvaltningen i det åbne land og har derfor kompetencen til at vurdere eventuelle fravigelser. Naturstyrelsen har desuden udarbejdet et idékatalog om metoder til forvaltning af Natura 2000-områder:
<http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2003/katalog.htm>

Mariagerfjord Kommune, Patriotisk Selskab, Dansk Ornitologisk Forening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening og flere lodsejere ønsker præcisering af følgende i forbindelse med skovnaturtyper: At der kan "være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet". Dansk Ornitologisk Forening finder formuleringen utilstrækkelig, da de mener, at naturtyperne skal sikres bedst muligt, der hvor de forekommer.

Skovnaturtype-forekomsterne i et Natura 2000-område sikres ved enten en drift, der bevarer skovnaturtypen eller i særlige tilfælde ved udlæg til urørt skov. Der kan være enkelte forekomster, der over tid vil udvikle sig til andre skovtyper i en kortere eller længere (permanent) periode. Dette "arealtab" skal opvejes af, at der er andre arealer i Natura 2000-området, der ved naturlig dynamik eller på anden måde udvikler sig til den pågældende skovnaturtype.

Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om indsatsplaner, pkt. 3.

Ikast-Brande Kommune finder det uklart, hvad forskellen er på at en naturtype prioriteres højt eller om den skal sikres god naturtilstand.

En naturtype prioriteres højt, når dens udbredelse er væsentlig for det samlede områdes overordnede naturtilstand (integritet) som f.eks. hvis det overordnede mål for et område er at fastholde eller skabe åbent hedelandskab, så vil hedenaturtyper være særligt højt prioriteret i et sådant område. Når der tales om at en bestemt naturtype skal have en god naturtilstand, vedrører det derimod alene den konkrete naturtypes kvalitet udtrykt ved artssammensætning og/eller om naturtypen er påvirket af f.eks. tilgroning og afvanding mv.

3. Andre temaer

Aalborg Kommune, Frederikshavn Kommune, Mariagerfjord Kommune, Thisted Kommune, Aage V. Jensens Naturfond, Friluftsrådet, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, en lokalafdeling af Friluftsrådet, lokalafdeling af Danmarks Jægerforbund samt flere borgere mener, at målsætningerne er baseret på misvisende og utidssvarende fugletal. Lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening finder, at mange fuglearter ikke er konkret målsat. Aalborg Kommune og lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening mener, at de angivne målsætninger i flere tilfælde er væsentligt lavere end områdets potentiale.

Målsætningerne er baseret på de nyeste, kvalitetssikrede nationale datasæt. Målsætningerne er dokumentation for, at der er taget stilling til det samlede udpegningsgrundlag.

Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om datagrundlag, pkt. 1 og 2.

Indsatsprogram

Høringssvarene vedrørende indsatsprogrammet har især berørt følgende punkter:

- 1. Generelle kommentarer til indsatsprogrammerne**
- 2. Kommentarer til konkrete tiltag eller dele af indsatsprogrammerne**
- 3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer**

1. Generelle kommentarer til indsatsprogrammerne

Dansk Botanisk Forening, Dansk Ornitologisk Forening, Greenpeace, Biologisk Forening for Nordvestjylland, en lokalafdeling af Dansk Botanisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening, en lokalkreds af Friluftsrådet og WWF Verdensnaturfonden finder, at naturplanerne er ukonkrete og overfladiske hvad angår indsatsprogram. Der ønskes blandt andet bindende indsatsprogram for alle naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget med minimumskrav til stat og kommune om de nødvendige tiltag.

Favrskov Kommune, Horsens Kommune, Ikast-Brande Kommune, Jammerbugt Kommune, Lolland Kommune, Mariagerfjord Kommune, Næstved Kommune, Thisted Kommune, Varde Kommune, Centrovic, Dansk Skovforening, Landboforeningen Gefion, Landboorganisationerne i Syddanmark, Landbrug & Fødevarer, Patriotisk Selskab, Sjællandske Familielandbrug, Vestjysk Landboforening, Østlige Øers Landboforening, Patriotisk Selskab på vegne af en lodsejer, samt en række lodsejere efterlyser konkretisering af indsatsprogrammet, herunder omfang og geografisk placering af indsatsen så som udvidelse af eksisterende naturtyper, ændret hydrologi, reduktion af kvælstofudledning samt udlæggelse af urørt skov og græsningsskov. Flere høringssvarene angiver at de finder det svært at forholde sig til indsatsprogrammet på grund af konkretiseringsgraden.

Det er [miljømålsloven](#) og [bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning](#), der fastsætter Natura 2000-planlægningen. Natura 2000-planerne er bindende for alle myndigheder både i forhold til administration af lovgivningen og fysisk planlægning og i forhold til arealdrift. Miljømålsloven beskriver en opgavefordeling mellem stat og kommune, hvor staten fastsætter mål og rammer for indsatsen, og de respektive myndigheder, det vil sige primært kommunerne, følger op på planerne ved udarbejdelse af mere konkrete handleplaner. Naturstyrelsen udarbejder dog handleplaner for de fleste af skovene.

Den ansvarsfordeling, som miljømålsloven lægger op til, betyder at kommunerne og Naturstyrelsen for skovenes vedkommende beslutter realiseringen af Natura 2000-planerne, og at kommunerne og Naturstyrelsen dermed konkretiserer indsatsen indenfor de rammer, som Natura 2000-planernes indsatsprogram opstiller. Det forudsættes med andre ord i miljømålsloven og skovloven, at der er et råderum til den efterfølgende, opfølgende handleplanlægning. Hvilke konkrete arealer der vil blive berørt af de aktuelle tiltag, fastlægges først i denne fase af planlægningen. Handleplanerne bliver, ligesom Natura 2000-planerne, sendt i offentlig høring inden den endelige vedtagelse. Der henvises i øvrigt til dette høringssvarets kapitel om Lovgrundlag, pkt. 2, samt kapitlet om Rollefordeling, pkt. 2.

I visse af Natura 2000-planerne er der foretaget tilretning af indsatsprogrammet i overensstemmelse med ovenstående for at sikre ensartethed på tværs af planerne med hensyn til detaljeringsniveau, overholdelse af miljømålslovens principper om råderum til handleplanlægning mv.

Tønder Kommune, Dansk Ornitologisk Foreningen og WWF Verdensnaturfonden finder det kendetegnende for en væsentlig del af indsatsprogrammet, at det ikke planlægges gennemført i 1. planperiode. Dette kan frygtes at have stor betydning for, hvorvidt man vil opnå gunstig bevaringsstatus. Biologisk Forening for Nordvestjylland og WWF Verdensnaturfonden opfordrer til at inkludere konkrete tidsfrister for opnåelse af målene, selvom dette ikke kræves af habitatdirektivet.

Greenpeace, WWF Verdensnaturfonden og lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening mener, at de generelle retningslinjer i sigtelinje 1 kun handler om at stoppe tilbagegangen for de udpegede naturtyper og arter, og derfor ikke lever op til habitatdirektivets krav.

Det er politisk besluttet, at indsatsen i 1. planperiode skal stoppe tilbagegangen for de udpegede naturtyper og arter, som et første trin i at vende udviklingen i retning af gunstig bevaringsstatus, hvor denne ikke forekommer i forvejen. Der er i Natura 2000-direktiverne ingen tidsfrist for opfyldelse af gunstig bevaringsstatus, men det er givet, at der ikke må ske en tilbagegang for den beskyttede natur. Naturstyrelsen vurderer derfor, at et første trin i opnåelse af gunstig bevaringsstatus er at stoppe tilbagegangen for den beskyttede natur, og at forpligtelserne efter habitatdirektivet dermed overholdes.

Den forventede samlede indsats indebærer pleje af ca. 140.000 ha lysåben natur, eventuelt med indledende rydning af opvækst, sikring af ca. 8.000 ha skovnaturtyper, forbedring af hydrologi på ca. 14.000 ha samt sikring af levesteder for truede arter.

De endeligt vedtagne naturplaner er bindende for myndighederne, herunder kommunerne. Eksempelvis kan en kommuneplan ikke stride mod Natura 2000-planerne, jf. også de allerede gældende regler i [habitatbekendtgørelsen](#). Kommunalbestyrelsen skal endvidere udarbejde en handleplan som opfølgning og konkretisering af den enkelte statslige Natura 2000-plan samt sikre dennes gennemførelse. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om Lovgrundlag.

2. Kommentarer til konkrete tiltag eller dele af indsatsprogrammerne

Hjørring Kommune, Næstved Kommune, Thisted Kommune, Vestjysk Landboforening og flere lodsejere finder det urimeligt og svært forståeligt, at der skal ske en indsats i 1. planperiode for naturtyper som ikke er kortlagt. Næstved Kommune ønsker præciseret, at indsatsen kun vil omfatte udpegede og kortlagte naturtyper og arter.

Hjørring Kommune og Landbrug & Fødevarer mener ikke der skal gennemføres en indsats for naturtyper, hvor prognosen for bevaringsstatus er ukendt. Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening mener derimod, at der bør iværksættes tiltag i 1. planperiode også for de naturtyper og arter, hvor prognosen er ukendt.

Natura 2000-planerne bygger for størstedelen af arealet på et ensartet datagrundlag (kortlægningsdata). Naturstyrelsen anerkender dog samtidigt, at der mangler ensartede data for flere naturtyper med en lille udbredelse, beskyttede arter og de fleste marine naturtyper. Planernes målsætninger og indsatsprogrammet er afstemt efter, hvor gode data og den generelle viden om den pågældende art eller naturtype er. Jo mere sikker og dokumenterbar viden, jo mere præcist er der planlagt og defineret en indsats. Hvis der ikke haves data, gælder den generelle forpligtelse til at sikre den eksisterende natur så den gennem en hensigtsmæssig drift ikke forringes i hverken udbredelse eller kvalitet.

Thisted Kommune finder det utilfredsstillende, at kommunerne skal sikre naturforekomster, der ikke er omfattet af eksisterende lovgivning.

Alle naturtyper og arter omfattet af naturdirektiverne er omfattet af miljømålsloven, naturbeskyttelseslovens kap. 2a og skovloven. Derudover er en meget væsentlig del af arealerne omfattet af den generelle beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3. Foruden de marine rev kan der være få og små naturarealer, som falder under størrelsesgrænserne for beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3, og som derfor ikke allerede er omfattet af en generel beskyttelse mod tilstandsændringer. Den helt overvejende del af disse er dog omfattet af naturbeskyttelseslovens såkaldte anmeldelsesordning om forudgående anmeldelse af driftsændringer mv. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om lovgrundlag for omtale af sikring af ikke-beskyttet natur.

Centrovic, Landboforeningen Gefion, Sjællandske Familielandbrug, Vestjysk Landboforening, Østlige Øers Landboforening, flere lodsejere ønsker en be- eller afkræftelse af, at tiltag i indsatsplanerne som hovedregel vil foregå på nærliggende § 3-arealer, og at omdriftsjord kun undtagelsesvis vil blive inddraget, hvilket Landboorganisationer i Syddanmark også anbefaler.

Nordsjællands Landboforening samt flere lodsejere finder, at der skal fremlægges klare konsekvensvurderinger for en ejendom, hvis en naturtype skal udvides. Flere lodsejere ønsker brede konsekvensberegninger af alle foreslåede tiltag og deres nødvendighed, inden disse realiseres.

Naturplanernes indsatsprogram skal sikre den natur og de arter, der har betinget udpegningen af det enkelte Natura 2000-område. Disse befinder sig i det åbne land på arealer, som oftest er omfattet af [naturbeskyttelseslovens](#) §§ 3 og 8 eller anden generel naturbeskyttelse.

Naturstyrelsen kan således også bekræfte, at indsatsen for de lysåbne naturtyper og arter i det åbne land er koncentreret om allerede beskyttet natur, og at der kun i begrænset omfang indgår andre produktionsarealer, herunder omdriftsarealer.

Naturplanerne indeholder vurderinger af nødvendigheden af evt. udvidelser af naturtyper, set i lyset af bevaringsstatus herfor. De mere præcise vurderinger af konsekvenser for lodsejerne vil ske i forbindelse med de konkrete aftaler eller afgørelser, som kommunerne og Naturstyrelsen skal træffe som en opfølgning på Natura 2000-planerne og den efterfølgende handleplan.

Flere lodsejere anfører, at opretholdelse af skovnaturtyperne bliver vanskelig ved ekstensivering af driften. Dansk Skovforening og Patriotisk Selskab og en lodsejer påpeger, at ændret hydrologi vil kunne påvirke nogle forekomster af skovnaturtyper negativt. Flere lodsejere problematiserer muligheden for selvforyngelse, og at efterforbedring af skov alene må ske med karakteristiske arter for skovnaturtypen.

Jammerbuht Kommune, Mariagerfjord Kommune, Thisted Kommune, en lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening og flere borgere efterlyser en præcisering af indsatsen i skov, navnlig i forhold til etablering af mere hensigtsmæssig hydrologi. Mariagerfjord Kommune foreslår, at skovnaturtyperne sidestilles med de øvrige terrestriske naturtyper, så der også for disse genskabes hensigtsmæssig hydrologi i første planperiode.

Generelt er tilstanden for de kortlagte skovnaturtyper god. Derfor vil indsatsen for skov rette sig mod at sikre en drift, der bevarer de skovnaturtyper som allerede findes. Indsatsen vil blive konkretiseret nærmere i handleplanerne og i forbindelse med udformning af tilskudsordningerne.

Patriotisk Selskab finder det uacceptabelt, at der med planernes sigtelinje 3 søges at inddrage arealer udenfor Natura 2000-områdernes grænser. Flere lodsejere bemærker, at inddragelse af arealer udenfor Natura 2000-områder i indsatsplanerne, bør undgås.

Indsatsen skal sikre den natur, der er inden for de udpegede områder. Det kan i visse særlige situationer forudsætte en indsats uden for områdefrænsningen. F.eks. i en situation hvor en aktivitet som foregår udenfor et Natura 2000-område, har skadelige virkninger på naturen inde i området. I andre særlige situationer vil en indsats inde i området kunne påvirke arealer udenfor, f.eks. hydrologien på lavtliggende arealer. Indsatsen i 1. planperiode skal sikre udpegningsgrundlaget mod forringelse. Inddragelse af arealer udenfor områderne vil kun undtagelsesvis blive aktuelt i 1. planperiode. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om "lovgrundlag".

Naturstyrelsen har været opmærksom på problemstillingen i forbindelse med færdiggørelsen af planerne, og der vil i den enkelte plan blive taget stilling til, hvorvidt en indsats udenfor de udpegede områder er nødvendig i 1. planperiode.

Horsens Kommune ønsker en klar prioritering mellem forskellige naturtyper på konkrete arealer, navnlig mellem lysåbne naturtyper og unge skove af typerne elle- og askeskove og skovbevoksede tørvemoser. Kommunen finder, at de lysåbne naturtyper bør prioriteres. Herudover efterlyser kommunen en afklaring vedrørende situationer, hvor der er uoverensstemmelser mellem naturplanernes kortlægning og de faktiske forhold.

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, hvorfor det vil være nødvendigt at foretage et valg. Hovedreglen er, at de i habitatdirektivet prioriterede naturtyper, tilgodeses frem for de ikke-prioriterede naturtyper, eller at en truet naturtype tilgodeses frem for en naturtype i fremgang (f.eks. tilgodeses rigkær frem for ung elle-ump). Der vil dog kunne forekomme situationer, hvor man skal vælge mellem to prioriterede naturtyper. I tilfældet aktiv højmoser og skovbevokset tørvemose, som begge

er prioriterede i henhold til habitatdirektivet, har Europa-Kommissionen meddelt, at skovbevokset tørvemose, som er opstået ved tilgroning af tidligere ubevoksede mose-typer som følge af menneskelig påvirkning, kan fjernes med henblik på at genetablere gunstig bevaringsstatus af den tidligere højmose. Se i øvrigt [målbekendtgørelsens \(BEK nr. 144 af 20. januar 2011\)](#) § 5 om regler for denne afvejning.

Hvis Naturstyrelsen bliver opmærksom på fejl i datagrundlaget i den statslige Natura 2000-plan af betydning for den fastlagte indsats, underretter Naturstyrelsen den pågældende kommune om, hvilken betydning dette får i forhold til Natura 2000-planens indsatsprogram. Såfremt en kommune mener, at der er fejl i datagrundlaget, kan kommunen rette henvendelse til Naturstyrelsens lokale enhed, som har udarbejdet den statslige Natura 2000-plan for at få afklaret datagrundlaget.

Faaborg-Midtfyn Kommune opfordrer til, at indsatsprogrammerne så vidt muligt prioriterer at genskabe naturområdernes naturlige dynamik og ikke lægger op til vedvarende arbejdskrævende rydning af opvækst. Det gælder særlig planer der omfatter naturtyperne højmose og hængesæk.

Habitatdirektivet stiller krav om sikring af en række naturtyper, hvilket kan begrænse muligheden for naturlig dynamik på en række arealer, idet det kan medføre, at disse springer i skov og den beskyttede naturtype dermed forsvinder. På den anden side er der, for på nogle områder så vidt muligt at begrænse det løbende plejebehov, i 1. planperiode vægtet højt at forbedre de hydrologiske forhold for en række naturtyper med henblik på at genskabe naturlige processer og begrænse tilgroningen og dermed det fremtidige rydningsbehov.

Biologisk Forening for Nordvestjylland, Dansk Botanisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, Greenpeace, Oceana, WWF Verdensnaturfonden, en lokalafdeling af Danmark Naturfredningsforening og en lokalkreds af Friluftsrådet har en række forskellige ønsker til indsatsen, som eksempelvis genopretning af den marine naturtype rev, generelt stop for fiskeri, stop for fiskeri med bundslæbende redskaber, stop for råstofindvinding og klappning i alle marine naturtyper, øget fokus på vandkvaliteten, samt en indsats overfor invasive arter, spøgelsesgarn, marint affald og mulig olieforurening. Greenpeace anfører, at de marine Natura 2000-områder kræver fuld beskyttelse, da de ser den marine natur som så forarmet, at dette er nødvendigt for at vende udviklingen.

Danmarks Fiskeriforening finder, at råstofindvinding efter sand og ral i Natura 2000-områderne er uforeneligt med en gunstig bevaringsstatus. Danmarks Fiskeriforening finder derimod ikke, at et fiskeri med slæbende redskaber tæt på habitatet boblerev vil forringe denne naturtype. Foreningen anfører desuden, at der ikke bør indføres begrænsninger overfor pelagisk fiskeri, medmindre det positivt påvises, at det udgør en risiko for naturtyper og arter. Foreningen peger derudover på, at der bør gennemføres yderligere undersøgelser omkring fiskeriets påvirkning på sandbanker, således at der ikke gennemføres restriktioner, hvor dette ikke fremmer naturtilstanden.

Greenpeace og Verdensnaturfonden WWF fremfører særligt, at indsatsen mod bifangst af marsvin bør styrkes. Der fremhæves blandt andet, at et forbud mod fiskeri i Natura 2000-områder vil medvirke til, at bifangst undgås. Danmarks Fiskeriforening finder i den forbindelse, at det bør monitoreres, hvordan udviklingen i marsvinebestanden udvikler sig i de danske farvande, så der ikke indføres unødvendige restriktioner.

Målet for naturtilstanden i Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de beskyttede arter og naturtyper. Der er ikke noget krav om, at gunstig bevaringsstatus skal opnås i 1. planperiode. Ambitionsniveauet på det marine område er at sikre sårbare naturtyper mod ødelæggelse. Det gælder særligt stenrev og boblerev.

Opfyldelsen af Natura 2000-forpligtelserne og den nødvendige indsats i 1. planperiode er integreret i de forskellige sektorministeriers lovgivning. Det betyder, at de pågældende ministerier skal sikre direktivforpligtelsen inden for deres myndighedsområde.

Staten er myndighed for bl.a. fiskeri, anlæg på søterritoriet, råstoffer på havet, klappning og vildforvaltning mm. Den eksisterende lovgivning om VVM og konsekvensvurderinger efter habitatdirektivet sikrer, at der ikke gives tilladelser til aktiviteter, der kan skade et områdes udpegningsgrundlag.

Når det gælder indsats overfor fiskeri, der ikke kræver tilladelse, er det Fødevareministeriet, som har ansvar for at iværksætte en indsats i forhold til de enkelte Natura 2000-områder. Det gælder både i forhold til fiskeri, der kan påvirke de marine naturtyper, og fiskeri der kan påvirke marsvin. Som opfølgning på Natura 2000-planlægningen har NaturErhvervstyrelsen allerede påbegyndt en nærmere vurdering af behovet for fiskerireguleringer.

I forhold til eutrofiering på grund af tilførsel af næringsstoffer og forureningen med miljøfarlige forurenende stoffer er dette ikke begrænset til Natura 2000-områderne. Indsatsen for at reducere belastningen med næringsstoffer og miljøfarlige forurenende stoffer gennemføres med vandplanerne. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om trusler, pkt. 2.

Når det gælder invasive arter, er det i praksis vanskeligt at gennemføre en bekæmpelsesindsats. Der er derfor fokus på den forebyggende indsats for at begrænse indførelsen af invasive arter til de danske havområder. Denne indsats sker primært gennem implementeringen af ballastvandkonventionen.

Angående kortlægning af de marine naturtyper henvises der til dette høringsnotats kapitel om "datagrundlag", pkt. 2.

Læsø Kommune, Mariagerfjord Kommune, Thisted Kommune og Biologisk Forening for Nordvestjylland, efterlyser en præcisering af omfanget af bekæmpelsen af invasive arter, samt hvilke arter, der skal opfattes som invasive, navnlig hvad angår træer.

Danmarks Jægerforbund opfordrer til, at der sættes mere aktivt ind mod alle invasive arter og udvalgte predatorer, hvilket foreningen gerne bidrager til.

Det er i [miljømålsloven](#) bestemt, at kommunalbestyrelserne og øvrige myndigheder i forbindelse med den opfølgende handleplanlægning beslutter hvilke forskellige virkemidler der skal anvendes for at realisere indsatsplanerne. I hvilket omfang invasive arter og predatorer skal bekæmpes for at realisere Natura 2000-planernes indsatspro-

gram, skal der derfor tages stilling til i forbindelse med opfølgningen af de kommende Natura 2000-handleplaner.

Det Nationale Center for Miljø og Energi (DMU) har udarbejdet en liste over hvilke arter, der defineres som invasive i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Listen kan findes i DMU's "Kortlægning af terrestriske naturtyper", teknisk anvisning N03: http://www.dmu.dk/fileadmin/Resources/DMU/MYndighedsbetjening/FDC_bio/TeknAnvisn/TA-N03-104.pdf

Danmarks Jægerforbund ønsker, at mårhund beskrives som en trussel, og at der iværksættes tiltag mod mårhund allerede i 1. planperiode.

Skov- og Naturstyrelsen udarbejdede i 2010 en national indsatsplan til bekæmpelse af mårhund, der har målsætningen, at Danmark skal være fri for ynglende bestande af mårhund i 2015. I indsatsplanen gives der en række anbefalinger til, hvordan dette mål kan nås. Der planlægges ikke i Natura 2000-planerne en indsats overfor mårhund, udover hvad der indgår i den nationale indsatsplan. Indsatsplanen kan ses på Naturstyrelsens hjemmeside: <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/invasivearter/Borger/Bekaempelse/BekaempelseMaarhund.html>

Patriotisk Selskab efterlyser stillingstagen til, hvad der kan tillades i forbindelse med sygdomsudbrud i skov, eksempelvis asketoptørre.

Skov og Landskab, Københavns Universitet, har oplyst at askeskoven flere steder er angrebet af en invasiv svampeart som forårsager sygdommen asketoptørre. Hvilke tiltag, der kan blive aktuelle i forbindelse med en eventuel bekæmpelse af sygdomsudbrud, vil skulle vurderes i det enkelte tilfælde. Visse aktiviteter, f.eks. renafdrift af løvskov, er omfattet af skovlovens anmeldelsesordning. Hvis lodsejer ønsker at foretage renafdrift som følge af sygdomsudbrud, vil renafdriften derfor skulle anmeldes efter sædvanlig procedure og blive vurderet konkret fra sag til sag. Anmeldeskemaet kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside.

3. Kommentarer og spørgsmål vedrørende ordvalg, begreber og formuleringer

Mariagerfjord Kommune, Tønder Kommune, Centrovic, Aage V. Jensens Naturfond, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, Patriotisk Selskab og en lodsejer stiller spørgsmål til anvendelse af forskellige begreber og ordvalg.

Naturstyrelsen har tilstræbt at justere de endelige planer, så der anvendes mindre tekniske udtryk og fagtermer. En vis grad af naturfaglig og juridisk sprogbrug kan dog ikke helt undgås.

Mariagerfjord Kommune, Patriotisk Selskab, Dansk Ornitologisk Forening, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening og flere lodsejere ønsker følgende formulering om skovnaturtyper i indsatsprogrammet præciseret: At der kan "være

tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet". Der er i høringssvarene forskellige opfattelser af, hvorvidt denne formulering giver mulighed for regulær skovdrift i skovnaturtyperne, eller der alene er tale om de tilfælde, hvor skovnaturtyper ændres som følge af naturlig succession eller som følge af genskabelse af mere hensigtsmæssig hydrologi.

De kortlagte forekomster med skovnaturtyper sikres ved enten en drift, der bevarer skovnaturtypen, eller i særlige tilfælde ved udlæg til urørt skov, hvilket som udgangspunkt vil blive konkretiseret i de kommende skovhandleplaner og primært udmøntet via en tilskudsordning til private lodsejere.

Selvom skovnaturtype-forekomsterne i et Natura 2000-område sikres på disse måder, kan der være enkelte forekomster, der over tid vil udvikle sig til andre skovtyper i en kortere eller længere (permanent) periode. Dette "arealtab" skal opvejes af, at der er andre arealer i Natura 2000-området, der ved naturlig dynamik eller på anden måde udvikler sig til den pågældende skovnaturtype, hvilket vil være handleplanmyndighedens ansvar at realisere.

En større lodsejer kritiserer den statiske naturopfattelse, der ligger i udpegningerne "bøg på muld" og "bøg på kalk", og mener, at udpegningerne ikke er forenelige med naturnær skovdrift og selvfornyelse, hvis de indebærer, at andre træarter skal bekæmpes for at opnå gunstig bevaringstilstand.

Kortlægningen af naturtyper i Natura 2000-områderne er sket på baggrund af en konkret vurdering af de aktuelle arealer sammenholdt med habitatdirektivets bilag I, jf. EU-fortolkningsmanualen hertil. Naturtypedefinitionerne i fortolkningsmanualen er bindende, og Miljøministeriet har derfor ikke mulighed for at anvende andre og bredere definitioner.

En lokalkreds af Friluftsrådet efterlyser en specificering af sigtelinje 3, herunder "naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres" og "konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse".

Sigtelinje 3 er rettet mod ikke lovgivningsmæssigt beskyttet natur, eksempelvis marine naturtyper eller naturtyper, der er mindre end [naturbeskyttelseslovens](#) størrelseskriterier for § 3-beskyttelse. Da disse naturtyper ikke i forvejen er beskyttet af den generelle naturbeskyttelseslovgivning, er der et særligt behov for sikring af disse. Der henvises i øvrigt til dette høringsnotats kapitel om lovgrundlag for omtale af sikring af ikke-beskyttet natur.

Overvågning

Høringsvarene vedrørende overvågning har især berørt følgende punkter:

1. Overvågningsprogrammets detaljeringsgrad, omfang og metode
2. Overvågningsprogrammet for de marine områder
3. Overvågning af fugle

1. Overvågningsprogrammets detaljeringsgrad, omfang og metode

Landbrug & Fødevarer, Odense Kommune, Thisted Kommune, Lejre Kommune, Holstebro Kommune, Ikast-Brande Kommune, Jammerbugt Kommune, Næstved Kommune, Viborg Kommune samt Limfjordsrådet fremfører, at en detaljeret eller finmasket overvågning er nødvendig for at dokumentere effekten af handleplanerne og den lokale indsats.

DTU Aqua, Dansk Botanisk Forening, WWF Verdensnaturfonden, lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og lokalafdelinger af Dansk Botanisk Forening opfordrer generelt til en intensivering af overvågningen dækkende flere arter og naturtyper med henblik på en målretning og evaluering af indsatsen.

Lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening savner sammenhæng mellem basisanalysens forslag til overvågning og det foreslåede overvågningsprogram.

Dansk Landbrug Midt-Østjylland anbefaler, at naturovervågningsprogrammet og planperioderne koordineres således, at planerne altid hviler på nyeste data.

Det nationale overvågningsprogram er ikke omfattet af høringen over Natura 2000-planerne, men det nationale overvågningsprogram for natur har siden 2004 været under udvikling og tager udgangspunkt i blandt andet forpligtelsen i Natura 2000-direktiverne. Forpligtelsen er:

- *at overvåge den danske natur for at kunne rapportere for naturtyper og arter på habitatdirektivets bilag 1-5*
- *at følge udviklingen i fuglebestande og deres egnede levesteder*

Det nationale naturovervågningsprogram er opbygget af en fladekortlægning af naturtyper og levesteder for arter i de udpegede Natura 2000-områder og af en nationalt repræsentativ, stikprøvebaseret overvågning, der gør det muligt at udlede ændringer i naturens tilstand på landsplan og registrere geografiske forskelle både i naturens tilstand og i de centrale påvirkninger, der har betydning for naturtilstanden.

Det nye overvågningsprogram trådte i kraft i 2011 og løber til 2015. I denne periode oprettes betydeligt flere terrestriske overvågningsstationer. Hertil kommer, at alle habitatnaturtyper inddrages. For de arter, der udgør udpegningsgrundlaget, fortsættes kortlægning af udbredelsen, men der suppleres i stigende grad med kortlægning og overvågning af levestedsparmetre. Programmet vil desuden i den sidste del af overvågningsperioden blive suppleret med overvågning af effekten af indsatsen.

Der er i planerne anvendt de nyeste, kvalitetssikrede nationale datasæt. Næste samlede datasæt vil foreligge i 2012 med henblik på den standardmæssige 6-årige EU-rapportering i udgangen af 2013. Disse data vil indgå i Natura 2000-planlægningen. Naturovervågningsprogrammet og planperioderne er således fuldt koordineret. For yderligere information henvises til dette høringsnotats kapitel om datagrundlaget. Det er således samlet set Naturstyrelsens opfattelse, at der er en god sammenhæng mellem overvågning, dataindsamling og Natura 2000-planlægningen.

Den enkelte kommune vil på baggrund af det nationale overvågningsprogram kunne tage stilling til, for hvilke arter og naturtyper en indsats er væsentlig og hvilke typer af påvirkninger, der eventuelt skal reduceres. Vurderingen af en kommunes indsats i planperioden vil dog ske på grundlag af den faktisk konstaterbare indsats og ikke registrerede ændringer i naturen, da disse ofte først kan ses efter en årrække.

2. Overvågningsprogrammet for de marine områder

Limfjordsrådet, WWF Verdensnaturfonden og flere lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening fremfører, at alle marine områder bør omfattes af kortlægning og overvågning. Det fremhæves, at erkendte trusselsfaktorer bør indgå i overvågningen.

Danmarks Fiskeriforening finder det afgørende, at der iværksættes en regelmæssig monitorering af marsvin i de danske farvande.

WWF Verdensnaturfonden fremhæver, at en eventuel tilstedeværelse af bilag IV-arter i Natura 2000-områderne vil have konsekvenser for den fremtidige beskyttelse, og at der bør være yderligere overvågning af sådanne arter.

En lokalafdeling af Danmarks Naturfredningsforening finder, at der bør etableres et monitoringsprogram for næringsstofniveauer, pesticider, olieforbindelser og TBT og kobber i vand og sediment.

Det marine overvågningsprogram er netop revideret som led i revisionen af det nationale overvågningsprogram. I den forbindelse er der sket en væsentlig udvidelse af den Natura 2000-relevante del af overvågningen.

Overvågningen efter habitatdirektivet er sammen med overvågningen efter vandrammedirektivet integreret i den marine overvågning. For at tilgodese habitatdirektivets behov for overvågning omfatter den reviderede marine overvågning en række biologiske parametre inden for udvalgte naturtyper samt artsovervågning af marsvin, spættet sæl og gråsæl.

Marsvin vil blive overvåget i alle habitatområder, hvor marsvin er på udpegningsgrundlaget. Derudover vil der ske en optælling af den samlede population af marsvin i de indre farvande. Overvågningen af sæler vil fortsat ske i de områder, hvor sælerne "går på land". Overvågningen af bilag II-fiskearterne såsom havlampret, flodlampret, snæbel, majsild og stavsild, som både findes i ferskvand og marine områder, gennemføres i det nationale overvågningsprogram for vandløb.

I 2011 gennemføres herudover en naturtypekortlægning af 18 marine habitatområder. Afrapportering vil ske i 2012. Det forbedrede datagrundlag vil danne grundlag for den fremtidige planlægning for de marine naturtyper. Se [Novana programbeskrivelse del 1](#).

I det nationale overvågningsprogram NOVANA indgår overvågning af miljøfremmede stoffer og tungmetaller i vand, biota og sediment. Se det nationale overvågningsprogram her: www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Overvaagning_af_vand_og_natur/

Samlet set er det Naturstyrelsens opfattelse, at den marine overvågning i betydelig grad er blevet målrettet og opprioriteret af hensyn til Natura 2000.

3. Overvågning af fugle

Mariagerfjord Kommune og lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening opfordrer til, at overvågning i form af regelmæssige optællinger af både ynglende og rastende fugle opprioriteres og at det sikres, at der foretages regelmæssige optællinger af alle fuglearterne på udpegningsgrundlaget.

Mariagerfjord Kommune rejser spørgsmålet om overvågningsens sårbarhed som følge af brugen af frivillig arbejdskraft som del af overvågningen og finder ikke, at denne overvågning sker efter en standardiseret metode.

I henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet er 44 arter af ynglefugle og 54 arter af trækfugle relevante i den danske forvaltning af Natura 2000-områder. Nogle af disse overvåges intensivt med vægt på at afklare bestandsstørrelser, mens andre overvåges mere ekstensivt med fokus på deres udbredelsesområde.

Den statslige overvågning understøttes af DOF-data, som særligt bringes i anvendelse i forhold til de mere sjældne (ynglefugle)arter. I forbindelse med revisionen af overvågningsprogrammet og arbejdet med at strukturere det nye overvågningsprogram er overvågningen af ynglefugle opprioriteret. Overvågningen af ynglefugle skelner mellem intensiv overvågning, der udføres af staten, og en ekstensiv registrering af de meget sjældne arter, hvor data fra DOF-databasen anvendes som udgangspunkt for statens overvågning eller valideres af Danmarks Miljøundersøgelser og indgår i rapporteringen af overvågningen. Det er Naturstyrelsens vurdering, at det nye overvågningsprogram er tilstrækkeligt til at understøtte Natura 2000-planlægningen, også på en måde som sikrer standardiserede og validerede datasæt.

Proces

Høringssvar vedrørende planlægningsprocessen har især berørt følgende punkter:

1. Høringsprocessen indtil nu
2. Høringsprocessen fremadrettet
3. Opfølgning på Natura 2000-planerne

1. Høringsprocessen indtil nu

Allerød Kommune, Assens Kommune, Faaborg-Midtfyn Kommune, Guldborgssund Kommune, Heddensted Kommune, Jammerbugt Kommune, Lemvig Kommune, Samsø Kommune, Vesthimmerlands Kommune, Foreningen Mols Bjerges Fredning & Foreningen af private lodsejere i og omkring Mols Bjerger, Centrovicé, Østlige Øers Landboforening, flere lodsejere mener, at høringsprocessen og høringsmaterialet har været utilfredsstillende bl.a. på grund af manglende inddragelse af lodsejere, uafklaret økonomi og fordi det er svært som lodsejer at få overblik over det omfattende materiale med tilhørende kort. Dette har medført, at interessenter ikke har haft mulighed for at aflevere et gennearbejdet høringssvar inden for den fastsatte tidsfrist. Derudover mener de, at hvis der sker yderligere ændringer i indholdet af planerne, skal dette medføre en ny høring.

[Miljømålsloven](#) og [bekendtgørelse om Natura 2000-skovplanlægning](#) fastlægger en omfattende planproces, som betyder, at basisanalyser der beskriver de udpegede områder og påvirkninger, som kan skade udpegningsgrundlaget blev offentliggjort i 2007. Der var i foråret 2010 en teknisk forhøring af myndighederne både med henblik på opdatering af data og vurdering af de foreslåede målsætninger, og endelig har der været en 6 måneders offentlig høring. Derudover sendte Naturstyrelsen i idefasen basisanalysen og sigtelinjerne for 1. planperiode i offentlig høring for at give offentligheden mulighed for at kommentere på materialet.

Naturstyrelsen har i forbindelse med de forskellige trin i planprocessen været i dialog og holdt møder med de nedsatte Vand- og Naturråd, kommunerne og en række landsdækkende organisationer. Det har været målsætningen i hele planprocessen at inddrage synspunkter og holdninger så godt som muligt. Man skal endvidere være opmærksom på, at de statslige planer alene retter sig mod myndighederne. Planerne fastlægger som udgangspunkt, hverken det konkrete omfang, lokaliseringen af den konkrete indsats eller karakteren af den endelige indsats. Der henvises i den forbindelse til høringsnotatets kapitel om virkemidler – herunder tilskudsordninger. Som en ekstra foranstaltning for at sikre bedst mulig dialog, har Naturstyrelsen supplerende valgt individuelt at kontakte mere end 300 lodsejere, der kunne forventes at blive særligt berørt ved planernes senere gennemførelse.

På grundlag af den offentlige høring har Naturstyrelsen vurderet høringssvarene og foretaget justeringer i de endelige planer. Disse ændringer fremgår af høringsnotat for den konkrete plan. Naturstyrelsen er samlet set ikke enig i, at der ikke har været gennemført tilstrækkeligt med høringer, dialog og inddragelse. De ændringer, der er foretaget i Natura 2000-planerne efter høringen, kræver ikke fornyet høring. For yderligere oplysninger henvises til 1. kapitel om lovgrundlag punkt 2.

2. Høringsprocessen fremadrettet

Centrovic, Dansk Landbrug Midt-Østjylland, Gefion Landboforening, Patriotisk Selskab på vegne af en lodsejer, Vestjysk Landboforening og flere lodsejere efterlyser fremadrettet lodsejerkontakt med den lokale kommune i forbindelse med udarbejdelse af handleplaner.

Aage V. Jensen, Esbjerg Roklub, Fanø Roklub, Danmarks Jægerforbund, lokalafdeling af Danmarks Jægerforbund, lokalkreds af Friluftsrådet, lokalafdelinger af Dansk Ornitologisk Forening og lokalafdelinger af Danmarks Naturfredningsforening efterlyser tilsvarende samarbejde i forbindelse med det videre naturplansarbejde.

Guldborgsund Kommune forventer, at Naturstyrelsen kontakter berørte lodsejere beliggende inden for Natura 2000-områder.

Naturstyrelsen er enig i behovet for dialog og samarbejde. Miljømålsloven og bekendtgørelse om handleplanlægning indeholder ingen krav om særlig lodsejerinddragelse, men indeholder krav om offentlig høring over såvel de statslige planer som de opfølgende handleplaner. Under respekt heraf er det op til den enkelte kommune og Naturstyrelsen for skovbevokset fredsskov at tilrettelægge processen med udarbejdelse af handleplaner. Det er alene handleplanmyndigheden, der afgør niveauet for offentlig inddragelse i forbindelse med udarbejdelsen af handleplanerne. I den anledning kan det nævnes, at Naturstyrelsen har til hensigt at være i løbende dialog med de landsdækkende organisationer og i brugerråd mv. vedr. arbejdet på Naturstyrelsens arealer og i forhold til den del af handleplanlægningen som Naturstyrelsen har ansvar for.

De kommunale handleplaner binder myndighederne, når der skal tages stilling til godkendelser, tilladelser og dispensationer. I forbindelse med gennemførelse af handleplanerne skal der indgås aftaler med lodsejere om en konkret indsats. Dette forudsætter i mange tilfælde en direkte dialog med den enkelte lodsejer.

Der henvises i den forbindelse til høringsnotatets kapitel om "Virkemidler herunder tilskudsordninger".

Nordsjællands Landboforening efterlyser erfaringsudveksling efter 1. planperiode.

I tilrettelæggelsen af 2. planperiode vil Naturstyrelsen inddrage de opnåede erfaringer fra processen fra 1. planperiode.

3. Opfølgning på Natura 2000-planerne

Læsø Kommune, Nordfyns Kommune, Thisted Kommune og en borger efterlyser en afklaring vedrørende opfølgning på implementeringen af handleplanerne, herunder hvordan kommunen skal dokumentere sin indsats. Nordfyns Kommune stiller spørgsmålstegn ved arealmålsætninger om udvidelse af naturtyper i 1. planperiode og peger på, at udvikling af mange af naturtyperne tager årtier. Kommunen er derfor af den opfattelse, at vurderingen af kommunernes indsats for naturtyperne bør baseres på den konkrete naturplejeindsats, der iværksættes.

For så vidt angår arealer hvor kommunen henholdsvis Naturstyrelsen er ansvarlig myndighed, vil vurderingen af, om Natura 2000-planens indsatsprogram er realiseret ved udløbet af 1. planperiode, ske ved en opgørelse af, om den beskrevne indsats i Natura 2000-handleplanen er gennemført. Dvs. om den nødvendige indsats er iværksat, og ikke på baggrund af registrerede ændringer i naturen. Årsagen til dette er, at disse ændringer ofte først kan ses efter en årrække. Den løbende overvågning i det nationale overvågningsprogram, Natura 2000 kortlægning samt EU-rapporteringsforpligtigelser i forbindelse med gennemførelse af habitatdirektivet, vil følge tilstand og ændringer i naturen.

Danmarks Jægerforbund opfordrer til, at også de marine handleplaner sendes i offentlig høring.

Opfølgningen på de marine Natura 2000-planer er en statslig opgave, da det er staten som er sektoransvarlig myndighed. Sektormyndighederne udarbejder iht. miljømålsloven ikke handleplaner for de marine Natura 2000-områder. Sektormyndighederne skal som ansvarlig myndighed følge op på Natura 2000-planen i form af at træffe de nødvendige afgørelser efter den enkelte sektormyndigheds lovgivning samt udforme bekendtgørelser mv., der sikrer den fornødne opfølgning på Natura 2000-planerne. Ændring af bekendtgørelser vil komme i almindelig offentlig høring. Skal der gives nye tilladelser eller ændringer af eksisterende tilladelser til f.eks. nye anlæg på havet eller licenser til muslingefiskeri, skal sådanne tilladelser sikre, at de ikke er i strid med den relevante Natura 2000-plan og i øvrigt ikke skader udpegningsgrundlaget for det pågældende område.